

akademski list

broj 84 * godina XXIX

PRESSING

www.pressing-magazine.rs

Istanbul

- grad na raskršću svetova

Ne za MHE

Osam vekova SPC

Nick Cave

Twisted Tales

Bilo jednom u Holivudu

STRIPARNICA

**UL. Milojka Lešjanina 1
Niš**

tel.018/242-261

Uvodnik

Zašto?

Zato što Ne znači Ne pa i za MHE

Zato što je Istanbul Konstantinopolj

Zato što je prvih osam vekova SPC

Zato što su to Straub, Gardner i Bucati

Zato što je Rutger otišao dalje

Zato što je bilo više puta u Holivudu

Zato što i džezeri imaju dobre viceve

Zato što nam dolazi Nik Kejv

Zato što opet slušamo Opeth

Urednik

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)

Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)

Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)

Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)

Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)

Dejan N. Kostić od 2010. (br. 60-)

AKADEMSKI LIST PRESSING

Godina XXIX, broj 84 - zima 2019.

Izdavač:

**STUDENSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:

Dejan N. Kostić

Tehnički urednik: **Milena Lazarević**

Lektura: **Aleksandra Gojković**

Redakcija: **Jugoslav Joković,
Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić,
Srđan Savić, Ivana Božić Miljković,
Marko Stojanović, Velibor Petković,
Aleksandar Nikolić Coa, Ivana I.
Božić, Stefan Marković,
Vladan Stojiljković**

Saradnici u ovom broju: **Vladimir
Veljković, Aleksandar Radovanović,
Željko Obrenović, Aleksandar Đurić,
Aleksandar Stošić, Jovana Kovačević**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**

Fax: **018/523120**

E-mail: **siic.nis@gmail.com**

Internet prezentacija:

www.pressing-magazine.com

www.pressing-magazine.rs

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa:

Kreativni centar print, Niš

Tiraž: **1000 primeraka**

Izdavanje ovog broja pomogli su:

**Ministarstvo prosvete, nauke i
tehnološkog razvoja
Ministarstvo kulture i
informisanja
Grad Niš**

Autor slike sa naslovne strane:

Dejan Sedlan

Sadržaj

Društvo strane 6 - 19

NE za MHE

Borba je jedna, rat je večan (1. deo)

Piše: **Ivana I. Božić**

Istanbul – grad na raskršću svetova

Piše: **Jovana Kovačević**

Osam vekova Srpske pravoslavne
crkve

Piše: **Vladimir Veljković**

Priča o Bogdanu Vidanoviću, prvom srpskom
serijskom ubici (4)

Niški Džek Trbosek

Piše: **Vladan Stojiljković**

Knjige strane 20 - 21

Preporuke

Straub, Gardner, Bucati

Piše: **Željko Obrenović**

Strip strane 22 - 23

Intervju: Viktor Bogdanović

Bleksad, Braća Fasmeđ, Mitovi o Ktuluu

Piše: **Željko Obrenović**

Film i TV strane 24 - 28

Rutger - Uvek malo dalje (2. deo)
Piše: **Marko Stojanović**

Bilo jednom u Holivudu
Piše: **Aleksandar Đurić**

Video igre strana 29

Sekiro: Shadows Die Twice
Piše: **Aleksandar Đurić**

Muzika strane 30 - 35

Vek džez (30)
Vicevi džez muzičara
Piše: **Aleksandar Radovanović**

Nick Cave and The Bad Seeds
Ghosteen
Piše: **Ivana I. Božić**

Opeth
Cauda Venenum
Piše: **Ivana I. Božić**

Borba je jedna, rat je večan (1. deo)

NE za MHE

Srbija je jedna od retkih zemalja u Evropi koja se može pohvaliti čistim planinskim izvorima, potocima i rekama. Ovom prirodnom blagu pretila velika opasnost zbog plana o izgradnji 850 mini-hidroelektrana na ekološki i hidrološki najvrednijim rečicama. Naučna javnost upozorava da negativne posledice obuhvataju ugrožavanje lokalnih zajednica i uništenje biodiverziteta na Balkanu ali i u Evropi.

U Srbiji je registrovano 286 različitih tipova mineralnih, termalnih i termomineralnih voda. Prema nekim istraživanjima, Srbija ima više od 400 izvorišta zdrave i pitke vode vrhunskog kvaliteta. Iz tog razloga Ujedinjene nacije su svrstale Srbiju na listu prvih pedeset zemalja u svetu koje raspolažu velikim rezervama zdrave i pitke vode.

Međutim, ovi izvori pijaće vode ugroženi su neselektivnom privatizacijom jer je Srbija stranim kompanijama ustupila više od 80% izvorišta. Prema trenutno važećem zakonu, međunarodne kompanije ne mogu da budu vlasnici, ali imaju pravo da eksploatišu izvorišta najmanje 15 godina.

Sredinom novembra 2016. godine Slovenija je izmenila svoj Ustav kako bi pristup pitkoj vodi proglasila temeljnim pravom za sve građane i sprečila njenu komercijalizaciju. Iste godine, samo mesec dana kasnije, Srbija menja zakonsku regulativu i vodu, umesto kao dobro od opšteg interesa, definiše kao prirodno bogatstvo u vlasništvu Republike Srbije. Narednom regulativom navodi se da prirodna bogatstva Republike Srbije mogu da budu predmet koncesije u javno-privatnim partnerstvima. Ne mogu biti potpuno privatizovana, ali je omogućen upliv privatnog kapitala tako da ako se da koncesija u narednih 100 godina, komodifikovano je za privatnu upotrebu.

Jedan od primera javno-privatnog partnerstva jeste projekat izgradnje mini-hidroelektrana na Staroj planini. Meštani pirotskog dela planine nekoliko godina se bore protiv izgradnje ovih hidroelektrana, kako bi sačuvali biljni i životinjski svet od devastacije. Srbija se obavezala da u domaće zakonodavstvo uspešno prenese i primeni odredbe EU zakonodavstva u oblasti životne sredine, koje je obuhvaćeno poglavljem 27 (Životna sredina i klimatske pro-

mene). U svom izveštaju Evropska komisija uputila je kritike na račun Srbije da razvoj svih projekata u oblasti hidroenergije mora biti u skladu sa standardima EU u oblasti životne sredine. Koliko su ekonomski razvoj, slobodna trgovina, poštovanje ljudskih prava tekovine EU, toliko je i obaveza očuvanja zdrave prirode obaveza svih njenih članica. Tokom pristupnog procesa EU, Republika Srbija će postati deo mreže Nature 2000. Reč je o međunarodnoj ekološkoj mreži zaštićenih područja na teritoriji EU i najvećoj koordiniranoj mreži područja očuvanja prirode u svetu. Ova mreža okosnica je politike EU za očuvanje biološke raznovrsnosti, koncipirana tako da svaka članica deli svoj udeo i garantuje da zajedno sa ostalim zemljama čuva i održava zaštićena područja koja je nominovale u mrežu.

Prema izveštaju za 2018. godinu, u Srbiji je nivo usklađenosti u oblasti kvaliteta vode umeren. Strategija upravljanja vodama za period do 2034. godine je usvojena decembra 2016. godine, dok nacionalna strategija i akcioni plan za zaštitu voda tek treba da budu usvojeni.

Qui bono?

Država Srbija obavezala se prema Energetskoj zajednici da do 2020. godine iz obnovljivih izvora proizvede 27% električne energije. Zato vlast godinama podstiče privatnike da investiraju u njih, uključujući i biznis malih hidroelektrana. Podsticajnu otkupnu cenu za proizvedenu struju utvrđuje država. Ona se određuje u zavisnosti od vrste i snage elektrane, kao i maksimalnog efektivnog vremena njenog rada. Vlasnici/investitori ovih hidroelektrana imaju garanciju države da će od njih struju kupovati po višim cenama tokom 12 godina od puštanja elektrane u

rad. Takođe, oni od Ministarstva energetike dobijaju status povlašćenog proizvođača električne energije i profitiraju tako što država otkupljuje struju koju proizvedu, po unapred određenim, višim cenama. Novac kojim država vrši otkup dolazi od građana Srbije, kojima su računi za struju od 2013. godine opterećeni posebnom naknadom (stavka 6 – trošak javnog snabdevača). Povlašćena cena otkupa trenutno je od 6 do 13,7 evrocenti po kilovat-satu.

Prema podacima CINS-a, u periodu od 2013. do 2018. godine vlasnicima malih hidroelektrana za struju je isplaćeno 83,2 miliona evra. Ranija istraživanja pokazala su da u posao sa malim hidroelektranama delimično ulažu funkcioneri i ljudi bliski vlasti, a da interesi građana često ostaju zaklonjeni interesima investitora.

Firma „Eco Energo Group“, čiji je suvlasnik i direktor Nikola Petrović (kum predsednika Srbije Aleksandra Vučića), poseduje sedam malih hidroelektrana. Udeo u vlasništvu imaju i njegovi partneri Dragan Klisura, vlasnik firme „Hidro-Tan“, koja se bavi izgradnjom malih hidroelektrana, Nenad Kovač (poznatiji kao Neša Roming, došao u žižu javnosti nakon uvođenja sistema naplate u gradskom prevozu, Bus plus), vlasnik firme „Roaming Eletronics“, i Vera Ristić, vlasnica firme „Eco Global“ (majka Jelene Đoković, supruga teniseru Novaka Đokovića). Prema pisanju

CINS-a, jedan od Petrovićevih partnera je i Nenad Mihajlović, nekadašnji direktor ugašenih novina „Pravda“, u kojima je bio jedan od vlasnika. Savet za borbu protiv korupcije je „Pravdu“, u Izveštaju o pritiscima i kontroli medija u Srbiji, još 2011, na osnovu vlasništva, povezao sa Srpskom naprednom strankom (SNS).

Prema podacima koje je Elektroprivreda Srbije (EPS) nedavno objavila, u 2018. godini za struju iz MHE izdvojeno je 24,9 miliona evra. Na spisku su i drugi obnovljivi izvori koje država finansira – solarna energija, energija iz biomase, vetra, prirodnog gasa i drugo. Prvo mesto po isplatama u 2018. zauzeo je EPS sa tri male drinsko-limske elektrane. Za njihovu struju država je izdvojila nešto više od 4,6 miliona evra. Slede firme povezane sa Nikolom Petrovićem koje su za rad 10 mini-hidroelektrana ukupno dobile oko 3,1 milion evra. Novac odlazi i za rad elektrana za koje Ministarstvo zaštite životne sredine tvrdi da su nelegalne, među njima i jedna u vlasništvu bivšeg saradnika Darka Šarića.

Šta su mini-hidroelektrane?

Postrojenja kod kojih se električna energija proizvodi iz potencijalne energije vode nazivaju se hetrane.

Autor fotografije: Tijana Jevtic

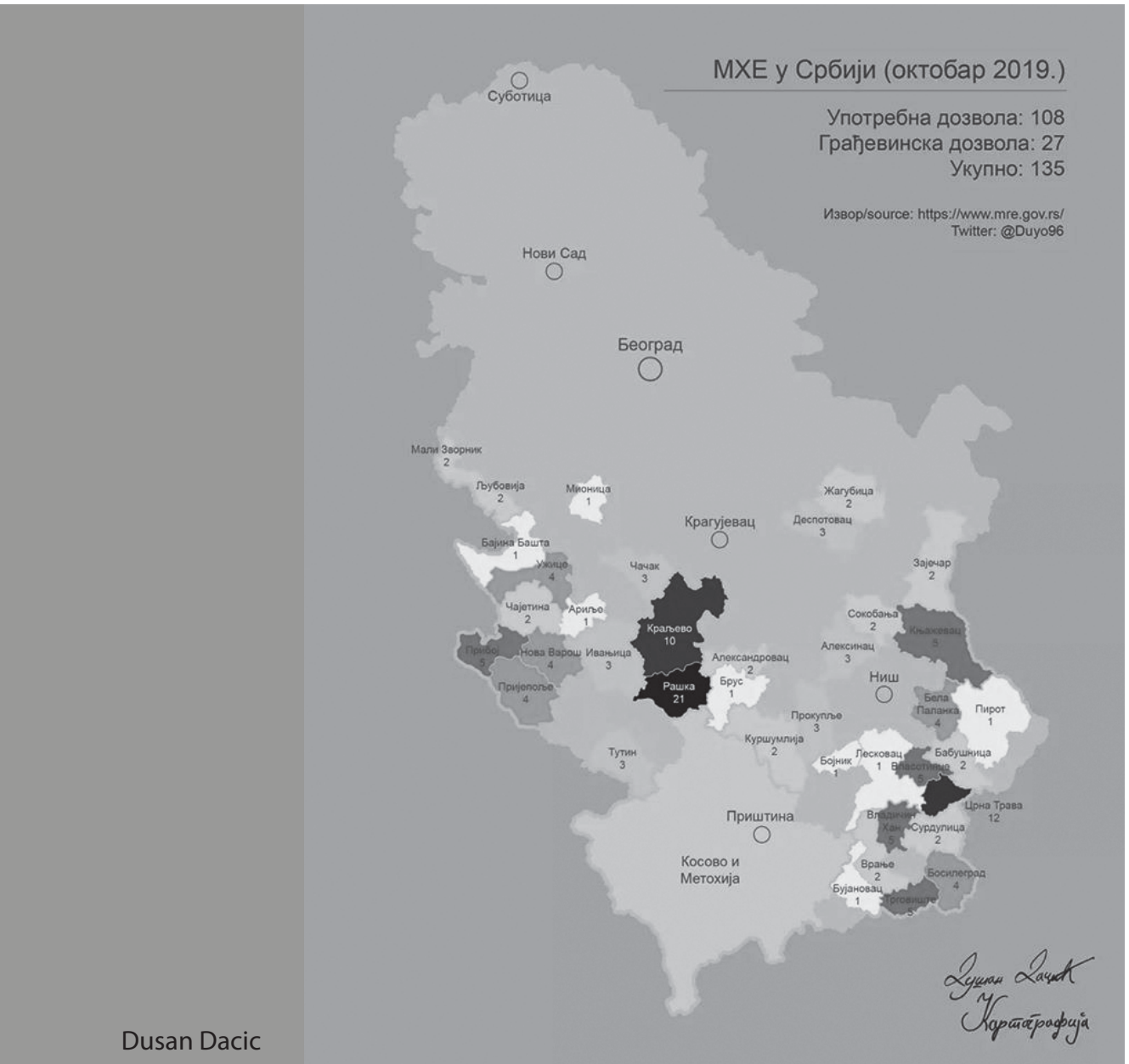
Na osnovu toga da li postoji akumulacioni bazen i kolika je njegova veličina, postoje: protočne hidroelektrane, hidroelektrane sa dnevnom i nedeljnom akumulacijom i hidroelektrane sa sezonskom akumulacijom. Po načinu korišćenja akumulacionog bazena hidroelektrane se dele na: akumulacione i pumpno-akumulacione.

Protočne hidroelektrane koriste prirodni protok vode koji se menja zavisno od količine padavina. Kada je protok veći od predviđenog, onda se višak vode nekorisno preliva preko brane, a kada je protok manji od predviđenog, onda se smanjuje proizvodnja električne energije. Protok vode za koji se elektra-

na izgradi naziva se normalni protok. Da bi se odredio normalni protok za neku reku, obično se uzimaju podaci za period od 10, 20 ili više godina kao stvarni pokazatelji protoka vode.

Akumulacione hidroelektrane se grade ako teren omogućuje ekonomičnu izgradnju akumulacionog bazena ili veštačkog jezera u kome može da se akumulira suvišna voda u vreme velikih padavina. Za vreme suše, ova se voda koristi da za istu reku poveća broj dana normalnog protoka.

Prema konstrukciji, hidroelektrane se mogu podeliti u dve osnovne grupe: pribranske hidroelektrane i derivacione hidroelektrane.

Pribranske hidroelektrane najčešće imaju mašinsku zgradu smeštenu uz branu, unutar brane ili je zgrada izvedena kao deo brane. Kod pribranskih hidroelektrana, nema potrebe za dovodom, vodostanom i odvodom, a zahvat i cevovod pod pritiskom predstavljaju deo brane, odnosno mašinske zgrade; obično se grade na većim rekama sa manjim padovima.

Derivacione hidroelektrane imaju uglavnom manje vodotoke i veće padove i po pravilu sadrže sve delove hidroelektrana. Dovod (dovodna derivacija) i odvod (odvodna derivacija) mogu biti otvoreni ili pod pritiskom; kod pojedinih tipova hidroelektrana, zavisno od konstrukcije, mogu i da ne postoje. Mašinska zgrada može da bude ukopana ili na otvorenom.

Pod malim hidroelektranama se podrazumevaju hidroelektrane snage do 10 MW. Često se nazivaju i potočare. Prednost ovih elektrana se sastoji u relativno malom ulaganju, snabdevanju energijom teško pristupačnih, planinskih predela, čime imaju i veliku stratešku vrednost.

Pumpno-akumulacione hidroelektrane imaju veoma značajnu ulogu u Elektroenergetskom sistemu (EES) jer mogu brzo da promene svoju ulogu – da budu proizvođač ili potrošač električne energije i tako obezbede stabilnost EES.

Što Nišava mutna teče...

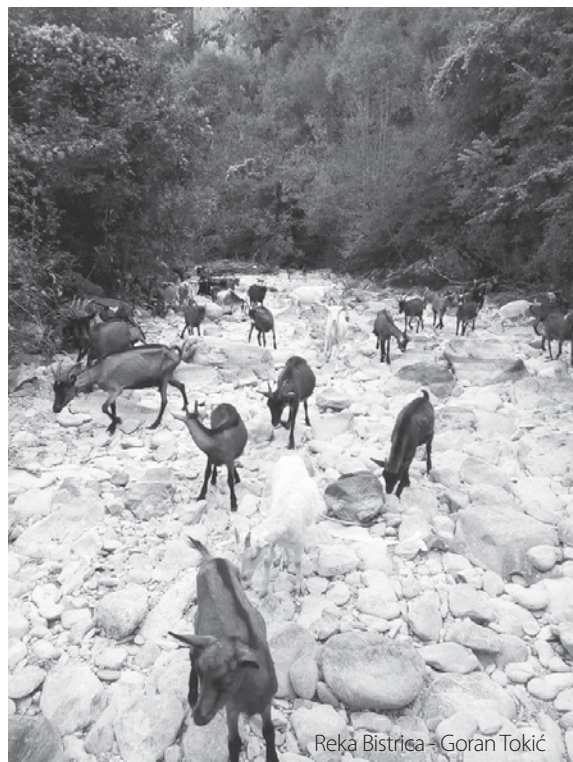
Uticaj hidroelektrana na prirodnu sredinu se prvenstveno odnosi na uticaj brana. Uz sve prednosti, brane imaju i neke nedostatke. Naime, brane podižu nivo vode i time, kod izgradnje elektrane, poplavljavaju do određene kote sve objekte: prirodne lepote i turističke vrednosti – kanjone, spomenike kulture, naselja, privredne objekte, plodno zemljište i sl. Brane pregrađuju tok reke i time onemogućavaju nekim ribljim vrstama dolazak na prirodna mrestilišta (npr. losos). Od brane prete i neposredne opasnosti. Nesreće pri pucanju ili popuštanju brana nisu retkost. Više od 100 brana popustilo je u SAD od 1930. do danas. Zato je u poslednjih dvadesetak godina srušeno više od 1200 takvih objekata, u zemljama Evropske unije čak 400, a i Kina i Indija suspenduju takve projekte. Kanadska provincija Ontario ukinula je subvencije za povlašćene proizvođače i tako prve godine uštedela 758 miliona dolara.

Izgradnjom velike brane kod Asuana na Nilu, spomenici drevne egipatske civilizacije su morali da budu izmešteni na višu kotu, a pojavili su se i uticaji ne samo na mikro, već i na makro klimu. Naime, zbog stvorene ogromne akumulacije u suvom, tropskom podneblju, procenjuje se da s površine

akumulacije isparava oko 1/4 ukupnog protoka reke Nil. Jedan deo odlazi u podzemlje i utiče na dizanje nivoa podzemnih voda nizvodno od brane. Pretpostavlja se da su i pojave velikih suša (a time i gladi) u Etiopiji povezane sa izgradnjom ove brane. Tok Nišave trenutno kontrolišu dve hidroelektrane, "Vrgudinac" i "Crveni breg", koje prete da ugroze ekosistem celog toka ove reke od Bele Palanke, preko Niša, do ušća u Južnu Moravu. Kod Crvenog brega investitori su otpadom zakrčili jedan planinski potok, tako da postoji opasnost da, kada dođe zima, voda ode ka auto-putu prema Sofiji. Takođe, bujica može da zagadi izvoriste Krupac, koje vodom snabdeva oko 250.000 Nišlija. Riblji fond Nišave polako nestaje zbog pregrada i selektivnog puštanja vode zarad proizvodnje struje.

Prema podacima APR-a, iza Power Gen d.o.o. Beograd stoji Žarko Zečević, bivši funkcioner FK Partizan, Stefan Babović, bivši fudbaler FK Partizan (sin biznismena Milije Babovića) i još dvojica suvlasnika. Kao vlasnik se pojavljuje i Aleksandar Ćirilović, nekadašnji predsednik Odbora za rudarstvo i energetiku Demokratske stranke.

Pre tri godine firma Power Gen je izgradila hidroelektranu "Vrgudinac", a postrojenje "Crveni breg" pušteno je u rad prošle godine od strane firme Mams Energija d.o.o., čija je zakonska zastupnica Mia Zečević, kći Žarka Zečevića.

Reka Bistrica - Goran Tokić

Piše: Jovana kovačević

Istanbul – grad na raskršću svetova

Na granici Evrope i Azije leži grad podignut od strane različitih civilizacija. Kroz vekove poznat kao Vizantion, Konstantinopolj, Carigrad, i, najzad, Istanbul, nalazi se na Bosforskom moreuzu, koji spaja Mramorno i Crno more.

Nije samo fraza kada se kaže da je ovaj grad spona između Istoka i Zapada, neobična mešavina Orijenta i modernog društva. Brojni narodi ostavili su svoj trag na ovom području, pa se tako u Istanbulu, sem velelepni džamija i osmanskih palata, mogu naći i

ostaci grčke i hrišćanske kulture.

Među građevinama koje su kroz istoriju menjale svoju namenu u zavisnosti od vladajućeg naroda, najpoznatija je Aja Sofija (Sveta Sofija). Građena kao pravoslavni hram, služila je i kao katolička crkva, zatim kao džamija, da bi u prošlom veku bila pretvorena u muzej. Njena arhitektura jedinstvena je među spomenicima – katedrala sa kupolom u vizantijskom stilu, okružena je sa četiri minareta (kula), izgrađena kada su osmanski vladari osvojili grad. Iako je sada

otvorena za posetioce, i u njoj se više ne obavljaju religijske službe, pet puta dnevno, u vreme kada se sa svih džamija čuje molitva, i sa razglasa Aja Sofije čuje se isto.

Nedaleko od nje smeštena je i Plava džamija (Sultan Ahmedova džamija), prepoznatljiva ne samo po boji, već i po broju minareta. Za razliku od drugih, koje uglavnom imaju jedan ili dva minareta, Plava džamija ih ima šest. Njenu unutrašnjost, pokrivenu plavim pločicama, moći ćete da vidite samo ukoliko poštujuete pravila odevanja: izuveni, obučeni u duge pantalone ili suknju, i, ako ste žena, sa maramom na glavi.

Pored Aja Sofije i Plave džamije nalazi se Topkapi palata. Mnogima poznata iz serije „Sulejman Veličanstveni“, koja je u njoj snimana, Topkapi palata jedna je od najposećenijih turističkih atrakcija. Unutar debelih zidina nalaze se ostaci palate, harema i drugih građevina pretvorenih u muzej. Ova palata služila je kao sedište osmanskih vladara sve do 19. veka, kada je izgrađena Dolmabahče palata. Smeštena na samoj obali Bosfora, Dolmabahče svojim izgledom odudara od tradicionalnih turskih građevina. Projektovana je po uzoru na evropske dvorove, ali je i pored toga zadržala tradicionalnu strukturu, gde su zvanični deo (selamluk) i harem odvojeni. Raskošne odaje takođe su uređene u zapadnjačkom stilu – nema raznobojnih ćilima ni otomana i divana, ali je zadržan uobičajen izgled mermernih turskih kupatila.

Pored ovih najpoznatijih građevina, Istanbul poseduje još mnogo lepota, ali potrebno je mnogo vremena da bi se sve obišlo. Ipak, u parku maketa Miniaturk možete videti sve značajne građevine iz cele Turske, ali i one iz naših krajeva građene kada su oni bili pod turskom vlašću. Tu su minijature tvrđava, mostova, palata, džamija, grčkih hramova, rimskih amfiteatar, ali i univerziteta, stadiona, aerodroma i železnice.

Kao što se da videti, ostaci različitih kultura prisutni su na ovom području. Tako se u srcu Istanbula nalazi i Carigradska patrijaršija, koja za pravoslavne vernike redovno održava bogoslužjenja. Pored toga, vrata Patrijaršije svakodnevno su otvorena posetiocima i hrišćanske i islamske veroispovesti koji dolaze da pogledaju prelepe mozaike koji prikazuju svece, kao i relikvije koje se čuvaju u crkvi.

Ipak, za potpun doživljaj ovog grada nije dovoljno videti samo poznate znamenitosti. Da biste iskusili sve čari turske kulture, morate zaći u skrivene uličice, ući u gužvu i, što je najvažnije, krenite pešaka. Spremite se da hodate jako strmim putevima, jer je grad smešten na veoma brdovitom terenu. Tu ćete videti antikvarnice, poslastičare, restorane i druge raznovrsne radnje, smeštene u raznobojnim ulicama

u kojima je uvek gužva. Najbolje je početi od Kapalı çarşısı – ogromne pijace otvorene još u 15. veku. U više od 60 ulica kroz koje se ona prostire može se naći najraznovrsnija roba: od turskih delikatesa, kozmetike, odeće, do nameštaja i prodavnica ručnih radova. Među brojnim tezgama smeštene su i čajdžinice i restorani, čiji su stolovi neretko smešteni na samoj ulici. Pored cenkanja pri kupovini, koje se ovde smatra obaveznim, sasvim je uobičajeno da vas prodavci ponude čajem kada im uđete u radnju. Jedna od zanimljivih ulica je i Džezajir (Cezayir sokağı), poznata i kao Francuska ulica. Ova uska ulica, smeštena na strmoj uzbrdici, ispunjena je kafićima i restoranima, dekorisanim biljkama, fontanama, svetlima, i sve to u najrazličitijim bojama.

Ako rešite da se upustite u obilazak skrivenih blaga Istanbula, videćete da je evropska strana živopisnija od azijske. Kaldrmisane ulice, zanatske radnje, ulični prodavci koji se svojski trude da privuku ljude, raznorazni mirisi i muzika koja dopire naizgled niotkuda čine ovaj deo grada jedinstvenim. Za razliku od haotičnog evropskog dela, azijska polovina mnogo je mirnija. Do nje se može doći prelaskom veličanstvenog Mosta mučenika 15. jula, koji je prvi most koji je povezo obale Bosforskog moreuza. On vodi pravo do naselja Uskudar, u kome se osim kuća karakterističnih posebno za tu oblast, mogu videti veličanstvena Bejlerbeji palata, Šakirin džamija, koja se po svojoj modernoj arhitekturi razlikuje od drugih džamija, zatim Devojačka kula na samoj obali Bosfora. Panorama čitavog grada najbolje se vidi sa vidikovca Čamlidža, koji je takođe na azijskoj strani. Zanimljiv je i most Galata, koji se nalazi na Zlatnom rogu, vodenoj površini koja razdvaja stari i novi deo evropske strane grada. Ukoliko ga prelazite vozilom, videćete brojne ribolovce kako zamahuju štapovima preko ograde mosta, ali ako krenete pešaka, ići ćete donjim nivoom mosta, koji je zapravo pešačka zona puna restorana i čajdžinica iz kojih se pruža neverovatan pogled.

Istanbul je pun zanimljivih mesta koja nisu u turističkim vodičima. Dok hodate ka poznatim atrakcijama, obratite pažnju na mesta kroz koja prolazite, jer sigurno ćete videti nešto interesantno. Nemojte se iznenaditi ako na klupi, motoru, pod tezgom, naiđete na mačku, jer Istanbul ih je prepun, a stanovnici ovog grada gaje posebnu naklonost prema toj životinji. Spremite se da se probijate kroz gužve i danju i noću, sem nedeljom, kada nema otvorenih radnji a ulice su puste. Usudite se da probate turske specijalitete: kebab, ribu u hlebu, sahlepe, tradicionalne poslastice i, naravno, čaj. I, što je najvažnije, ne plašite se da se izgubite – tako ćete najbolje doživeti ovaj grad.

Osam vekova Srpske pravoslavne crkve

Proslava osam vekova od dobijanja autokefalije Srpske pravoslavne crkve (1219-2019.) protekla je u senci dodele ordena Svetog Save prvog reda od strane patrijarha i sinoda, odnosno najvišeg crkvenog odlikovanja, sadašnjem predsedniku Srbije i reakcijama na takvu odluku. U poređenju sa prethodnom crkveno-državnom proslavom iz 2013. godine, kada se obeležavalo 1700 godina od donošenja Milanskog edikta rimskog cara Konstantina, a kada su na centralnoj proslavi u Nišu prisustvovali predstavnici najvišeg crkvenog i državnog vrha, zajedno sa gostima iz inostranstva i uz prisustvo građana, nećemo preterati ako konstatujemo da prave proslave nije ni bilo ili da je ova potonja upriličena znatno skromnije, mahom u krugu SPC. Izostali su i drugi prateći sadržaji – naučni skupovi i kulturni događaji – kojih, opet, nije manjkalo za vreme proslave Milanskog edikta pre šest godina. Višednevni naučni skup povodom osam vekova autokefalije SPC održan je na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u Beogradu još decembra prošle godine. Što znači da se medijski već nalazi u dalekoj prošlosti.

Razlozi upadljivog odsustva interesovanja države za ovu proslavu, iako je u Zakonu o crkvama i verskim zajednicama država sama sebi propisala da SPC „ima izuzetnu istorijsku, državotvornu i civilizacijsku ulogu u oblikovanju, očuvanju i razvijanju identiteta srpskog naroda“ (član 11), verovatno se nalaze u trenutnoj političkoj praksi vladajuće većine da se na slovo zakona ne treba previše obazirati. U ovom tekstu se, međutim, nećemo baviti daljim ispitivanjem tih mogućih razloga, kao ni razlozima za odlikovanje predsednika. Osam vekova postojanja SPC nije beznačajan istorijski fenomen i svakako zaslužuje posebnu pažnju.

Autokefalija je termin iz kanonskog (crkvenog) prava i označava samostalnu crkvenu upravu na određenom području. Srpski kanoničar otac Blagota Gradašćević (1908-1993.) pisao je da su pomesne pravoslavne crkve samostalne (autokefalne), ali da nisu i potpuno nezavisne jedna od druge. Samostalnost

pravoslavni crkava ogleda se u izboru svoje celokupne jerarhije, u jerarhijskim pravilima i povlasticama jedne crkve pred drugima, samostalnoj upravi, mesnom crkvenom zakonodavstvu i sudu, kao i negovanju mesnih običaja. Svaka pomesna pravoslavna crkva ograničena je dogmatskim učenjima Crkve, tako da, prema crkvenom zakonodavstvu, ne može i ne sme samostalno uvoditi nova učenja o veri, odstupati od zakona Vaseljenske crkve, uvoditi novotarije, rušiti jedinstvo celokupne pravoslavne crkve ili vređati mesne običaje i stečena prava drugih crkava, objašnjava Gradašćević.

Samostalnost je za pravoslavnu crkvu na našim prostorima izdejstvovao Sava (Rastko) Nemanjić - Sveti Sava 1219. godine u Nikeji, dobivši dozvolu vizantijskog cara Teodora Laskarisa i carigradskog patrijarha Manojla Sarantena da crkva u tadašnjoj državi dinastije Nemanjić bude autokefalna u rangu arhiepiskopije. Iz današnje istorijske perspektive možemo reći da je SPC svoju samostalnost nekoliko puta zadobijala i ponovo je gubila. Načelno osporavanje njene autokefalije započelo je još u Savino

vreme od strane ohridskog arhiepiskopa Dimitrija Homatijana, pod čijom su se upravom pre toga nalazile episkopije na teritoriji srednjovekovne Srbije. Za vreme vladavine cara Dušana u 14. veku srpska crkva je voljom vladara podignuta na rang patrijaršije sa sedištem u Peći i u tom statusu će ostati do turskih osvajanja i propasti srednjovekovne države sredinom 15. veka. Sa dolaskom Turaka Osmanlija Pečka patrijaršija biva ukinuta i njene episkopije ponovo prelaze pod upravu Grka iz Orhidske arhiepiskopije i Carigradske patrijaršije. Do obnove Pečke patrijaršije dolazi u 16. veku za vreme velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića, kada na njen patrijaršijski presto biva izabran njegov rođak Makarije Sokolović. Istorija Pečke patrijaršije bila je u određenim periodima izuzetno burna, a odnosi sa osmanskim vlastima nisu uvek bili najbolji. U drugoj polovini 18. veka srpska patrijaršija se ponovo ukida i tom prilikom njena episkopska sedišta još jednom prelaze pod upravu Grka. Ali na teritoriji koja je pripadala Habzburškoj monarhiji srpska crkva je nastavila da postoji u smanjenom obimu kao mitropolija sa sedištem u Sremskim Karlovcima. Dok je faktičku samostalnost od Carigradske patrijaršije imala i mitropolija na Cetinju i crkva u Dalmaciji. U 19. veku se ovim mitropolijama pridružila i mitropolija u Beogradu, koja je svoju punu samostalnost i među-crkveno priznanje dobila 1879. godine. SPC kakvu

jeznamo danas – imajući u vidu njenu upravnu (kanonsku) teritoriju i rang patrijaršije – nastala je ujedinjenjem pravoslavnih crkvenih jedinica na teritoriji Kraljevine SHS 1920. godine.

I pored nepostojanja stalnog upravnog kontinuiteta, današnju srpsku crkvu možemo smatrati naslednicom nekada velike Pečke patrijaršije, kako i glasi najvažnija titula sadašnjeg srpskog patrijarha „arhiepiskop pečki“, pored druge dve „mitropolit beogradsko-karlovački i patrijarh srpski“. Uzeta u svom punom nazivu titula patrijarha SPC sublimira celokupnu istoriju ove crkve počev od srednjeg veka do modernog doba sa naglaskom na nacionalno-etničkom određenju: patrijarh srpski.

Istorija SPC nije bila preterano u fokusu domaće historiografije, mada se svaki dublji istraživački zahvat nužno doticao i crkvene istorije. Do danas je napisana samo jedna obimnija sinteza o istoriji srpske crkve iz pera istoričara i političkog emigranta dr Đoke Slijepčevića, trotomna „Istorija srpske pravoslavne crkve“ koja obuhvata period od 13. do 20. veka. Ovakvo stanje u historiografiji može biti razumljivo ako imamo u vidu da proučavanje jednog dugotrajnog istorijskog fenomena od istoričara zahteva poznavanje i tumačenje velikog broja istorijskih izvora iz potpuno različitih istorijskih perioda. Međutim, istorijske sinteze se obično pišu i sa oslanjanjem na već objavljenu literaturu specijalizovanu za odre-

đene istorijske epohe, tako da je istorijskih sinteza o SPC do sada svakako moralo biti više. Od savremenih naučnika koji se bave ovom tematikom valja spomenuti istoričare dr Radmilu Radić i dr Aleksandra Rakovića, čije je polje interesovanja SPC u 20. veku, kao i dr Gorana Vasina sa njegovim značajnim delom „Sabori raskola – Srpski crkveno-narodni sabori u Habzburškoj monarhiji 1861-1914“. Od stranih istraživača ne treba zaboraviti britansku naučnicu Stelu Aleksander i njenu knjigu „Church and State in Yugoslavia since 1945“ objavljenu još krajem sedamdesetih godina 20. veka ali koja do danas nije prevedena.

Već smo naglasili da istoriju SPC nije uvek moguće razdvojiti od oblasti koju nazivamo nacionalnom istorijom i stoga se u tom preplitanju ponekad razvijala i specifična problematika. Radi ilustracije navedimo odlomak iz rasprave objavljene 1979. godine u oficijelno marksističkom naučnom zborniku „Postanak i razvoj srpske nacije“ iz pera pravnog istoričara i poznavaoca istorije SPC dr Mirka Mirkovića, pisca knjige „Pravni položaj i karakter srpske crkve pod turskom vlašću (1459-1766)“. Mirković navodi i komentariše dva sintetička zaključka o odnosima srpske crkve i naroda u periodu vladavine Osmanlija: episkopa gornjokarlovačkog Simeona i istoričara Vase Čubrilovića. Episkop Simeon: „Pojam nacije izgrađen je u crkvi koja je posle pada države nasledila ideju državnosti i počela da živi i propoveda ideal vaskrsenja države i carstva, izgubljenog na Kosovu“. Mirković smatra da je slaba strana episkopovog stava izostanak objašnjenja pojma nacije i dodaje da je njegovo shvatanje u naučnom pogledu daleko „iza već znatno obogaćenih naučnih i teorijskih saznanja o istorijskoj uslovljenosti, društveno-ekonomskim osnovama i klasno-političkim i kulturnim osobinama bića nacije“. Nakon episkopa Simeona, Mirković citira i zaključak poznatog istoričara Vase Čubrilovića: „Nije srpska crkva očuvala srpski narod u tursko doba, nego je srpski narod iskoristio srpsku crkvu kao autonomnu crkvenopolitičku ustanovu posle obnavljanja Pečke patrijaršije 1557. u svojoj borbi za odbranu narodne individualnosti, verskog uverenja i kulturne osobenosti u okviru jedne islamske države, kakva je bila Turska“. I sa ovim se stavom Mirković ne slaže u potpunosti smatrajući da se ovde srpska crkva prejako i previše pojednostavljeno svodi na „puko i iskoristljivo oruđe“ naroda u njegovoj borbi za opstanak pod Turcima, konstatujući da je ona ipak bila i više od toga, „jedini opšteorganizovani odgajivač narodnog političkog i kulturnog pamćenja“.

Nakon iznetih komentara Mirković predlaže sledeći metodološki pristup proučavanju odnosa crkve i naroda: „Nije li, stoga, naučno umesnije da u odnosi-

ma srpski narod – srpska crkva prevashodno ne istražuje ko je među njima imao primat, već kakve su korelacije ostvarivali i sa kakvim idejno-političkim i versko-kulturnim posledicama“. Mirkovićeva rasprava je danas značajna stoga što svedoči da se u zvaničnim marksističkim naučnim krugovima za vreme SFRJ istorija SPC nije negirala niti nipodaštavala, naročito u kontekstu razmatranja problematike iz oblasti nacionalne istorije, a zapravo jedne mnogo ambicioznije istraživačke postavke kakva je postank i razvoj nacije. Ipak, teško je da bi današnji istraživači u potpunosti mogli da uvažavaju ceo Mirkovićev pojmovni aparat, naročito kada govori o „biću nacije“ ili kada bez ograda koristi termin „srpski narod“ (ali verovatno da ima i onih koji bi ove istorijsko-metafizičke termine rado upotrebljavali i danas). Spomenuti naučni skup na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu okupio je više od stotinu naučnika iz zemlje i inostranstva, ali se nijedno izlaganje nije dotaklo istorijskog odnosa Crkve i nacije, iako je nacija, kako god da pristupamo tom istorijskom fenomenu, formativni okvir moderne političke zajednice. Što upućuje na zaključak da se ovo složeno, slojevito i kontraverzno pitanje i u naučnim krugovima danas nerado pokreće i razmatra. Možda će neke buduće generacije i tome pristupiti, recimo za vreme proslave devet vekova SPC, jedini je problem u tome što niko od nas nema dovoljno vremena da tu narednu proslavu i dočeka.

Niški Džek Trbosek

Niš, raskrsnica Balkana, tridesetih godina prošlog veka krupnim koracima žurio je da sustigne evropske prestonice i gradove. U njemu se slivala intelektualna, politička i privredna elita, tursku kaldrmu i krivudave sokake zamenjuju široke i uređene ulice koje osvetljavaju ulične svetiljke. Pored uličnih zaprega i fijakera projuri i pokoji automobil, a s vremena na vreme čuje se i zvono tramvaja. Uzdižu se fabrički dimnjaci i niču nova naselja ljudi koji u potrazi za egzistencijom veruju u novo doba industrijske revolucije. Između svega toga na ulicama grada pojavljuje se nova vrsta predatora, do tada nepoznata na ovim prostorima – serijski ubica...

OPTUŽNICA

Na dan suđenja Vidanoviću, 15. decembra 1933. godine, Okružni sud u Nišu bio je pod pravom opsadom građana koji su se, još uvek u neverici da je uhvaćen zločinac takvih razmera, tiskali oko sudske zgrade. Žandarmerija i policijski službenici jedva su zadržavali radoznu i ogorčenu masu. Sala u kojoj se obavljalo suđenje bila je premala da primi rodbinu ubijenih, novinare iz cele zemlje i sve ostale koji su želeli da prisustvuju ovom procesu. Sudski kolegijum su sačinjavali predsedavajući sudija Živan Marković i sudije Mirković, Jugović, Vujičić i Ćirković. Optužbu je zastupao državni tužilac Ljubiša Donić, a odbranu advokat Borivoje Milošević.

Uz pratnju stražara i upravnika zatvora Radeta Tomaševića, u salu je uveden optuženi Bogdan Vidanović, okovanih ruku i nogu. Pošto se publika u sali umirila sudija se obratio optuženom:

„Ustani. Tebi se danas sudi. Opominjem te da govoriš istinu jer ćeš samo tako sebi pomoći.“

„Hoću“, odgovorio je kratko i mirno Vidanović.

Predsednik suda upitao ga je potom da li ima još neko delo koje želi da prizna a da nije obuhvaćeno

optužnicom.

Vidanović je glasno odgovorio:

„Gospodine predsedniče, za ovo nisam kriv.“

„Optužen si za ovo, a da li imaš još neku krivicu?“

„Imam. Za vreme rata, zato što sam se tukao sa neprijateljem. Tada sam čak bio predložen za odlikovanje.“

Sudija Jugović je onda, kako bi napravio uvod, počeo sa pitanjima vezanim za raniji život optuženog.

„Ostao sam u selu sve do 1914. godine kada sam stupio u vojsku kao regrut. Za vreme rata bio sam ranjen i zarobljen od Bugara. Pobegao sam iz ropstva 1918. godine.“

Vidanović je dalje naveo da je selo napustio 1919. godine i stupio u žandarmeriju, gde je službovao na više mesta u Pirotu i okolini, a onda je 1924. prešao na službu u železnicu. Tvrdio je da se na ovaj potez odlučio kako bi se oženio svojom ženom Danicom. Na pitanje da li je tokom službovanja često koristio alkohol odgovorio je kratko – obično.

Sudija Jugović je pokušavao da nizom pitanja iz

prethodnog života Vidanovića baci više svetla na njegov psihološki profil i navike.

Ipak, na pitanje da li se oseća kriv za ubistva i konkretno za koja, on je negirao krivicu i tvrdio da mu je priznanje iznuđeno. S obzirom da je na rekonstrukcijama davao precizne podatke o delima koja je izvršio, sudija ga je upitao kako je sve to znao. On je odgovorio da ga je policija uputila kako da odgovara. Bilo je jasno da će se odbrana bazirati na iznuđenim dokazima i možda privremenoj neuračunljivosti optuženog.

Prešlo se na čitanje optužnih tačaka kojima se Vidanović tereti od strane državnog tužioca Donića. Bogdan Vidanović je bio optužen za sledeća dela:

1. Za delo krađe u stanu Branislava Živkovića - Bogdan Vidanović je jednog dana u mesecu martu 1932. godine uskočio kroz otvoren prozor u stan Živković Branislava, kotlara Železničke radionice u Kursulinoj ulici br. 35, i to na taj način što je nasilno otvorio taj prozor. Iz stana je uzeo dva čilima i još neke stvari, a između ostalog i razne nevažne banknote raznih država, među kojima i dve krunsko dinarske novčanice, jednu banknotu od pet drahmi i deset do dvanaest hiljada ruskih rubalja, u nameri da ove stvari zadrži i tako pribavi protivpravnu i protivimovinsku svojinu, te je time učinio delo kažnjivo po članu 316 tačka 1 Krivičnog zakonika.

2. Za delo ubistva Leposave Petrović Premetarske. Optuženi je noću između 16. i 17. maja 1932. godine nekoliko puta posle devet časova uveče otišao u stan pokojne Leposave Petrović Premetarske i njene majke pokojne Zorice, udove Đorđevića Stavre Premetarskog, sa kojima se još ranije poznavao, a sa Leposavom održavao i intimne odnose. Pošto mu pokojna Leposava nije dozvoljavala da uđe u kuću radi polnog snošaja, silom je razbio staklena vrata i tu od nje zahtevao ponovo da mu dozvoli obavljanje snošaja. Kada ona na to nije pristala, već počela da mu preti i da ga goni, on je, shvativši da od ovog dela može imati i materijalne koristi, nožem koji je sa sobom poneo u nameri izvršenja zločina i uklanjanja eventualnih tragova, udario Leposavu osam puta po raznim delovima tela. Od ovih povreda je odmah izdahnula, a Vidanović je ovim učinio zločin protiv života i tela iz paragrafa 176/11 tačke 1 i 2 Krivičnog zakonika.

Čitav niz izvršenih ubistava nedvosmisleno pokazuje da je optuženi svesno i namerno ubijao svoje žrtve kada su mu se one opirale ili pretile prijavom vlastima. Njegova dalja egzistencija - nastavljao je tužilac - opasnost je za društvo i javni poredak, te isključuje popravak u vidu bilo kakve vremenske kazne, pa se ekvivalent nalazi samo u izricanju smrtne kazne.

Tužilac skida naočare i glasno izgovara reči koje se

prolamaju sudnicom: "Ja tražim smrtnu kaznu!"

ISKLUČIVO APSOLUTNO NISAM...

Kao u završnici neke opera, buka se postepeno stišava, čuje se tek poneki glas koji kratko govori "Na smrt! Na smrt!"

A zatim opet glas tužioca koji nastavlja mirno, po rutini: "Od olakšavajućih okolnosti priznaje se optuženom samo priznanje, ali molim sud da mu u otežavajuće uzme svirepost pri izvršenju dela, koja se naročito manifestovala krvoločnim i zverskim udarcima noža po leševima, kao i grubo fizičko maltretiranje žrtava."

Predsedavajući suda je zatim upitao optuženog da li je razumeo optužnicu.

"Razumeo sam, za ubistva nisam kriv."

Sudija: Polako, idemo redom. Jesi li ukrao Branislavu Živkoviću one stvari?

Vidanović: Jesam, izvršio sam ovu krađu.

Sudija: Kako?

Vidanović: Vraćao sam se sa službe i video na prozoru ćilimove. Posle toga jedne noći otvorio sam prozor i uzeo ćilimove i sat.

Sudija: Kako si to učinio? Jesi li razbio prozor?

Vidanović: Nisam. Ja sam ga gurnuo i on se otvorio.

Sudija: Kako kada je uviđajem ustanovljeno da je prozor razbijen.

Vidanović: Tamo može sve da piše.

Sudija: Šta si još uzeo osim ćilimova? Jesi uzeo novac?

Vidanović: Nisam.

Sudija: A otkud je pretresom kod tebe pronađen i novac?

Vidanović: To mi je iz 1929. Nisam ukrao, časti mi moje.

Sudija: Lepo, ti si prvo odrekao, a zatim priznao. Zašto si uzeo taj novac?

Vidanović: Za uspomenu.

Sudija: Kako, za muzej?

Vidanović: Pa jest.

Sudija je onda prešao na ispitivanje Vidanovića u vezi ubistva Leposave i Zojke Premetarac, napominjući da je on ovo delo priznao i u policiji i kod istražnog sudije. Međutim, na opšte iznenađenje, Vidanović je ovo negirao.

Vidanović: Jesam priznao, ali to delo nisam izvršio.

Sudija: Ali si priznao?

Vidanović: Jesam.

Sudija: Zašto?

Vidanović: Priznanje mi je bilo iznuđeno.

Sudija: Dobro, iznuđeno ti je u policiji, što ga nisi odrekao na sudu?

Vidanović: Nisam smeo.

Sudija: Zašto? Je li te neko prinuđivao?

Vidanović: Nije.

Sudija ga je onda upitao kako mu je to priznanje

iznuđeno na šta je on odgovorio: "Sve su mi u policiji ispričali šta da govorim".

U sali je opet došlo do negodovanja, galame i dovikivanja. Sudija je umirivao gnevnu masu, a umešali su se i sudski stražari.

Na pitanje da li je znao Leposavu Premetarac, odgovorio je da je poznaje samo iz viđenja. Zatim mu je pročitana izjava koju je dao kod istražnog sudije gde do tačnina opisuje ubistva, ali on to negira tvrdeći da je bio prinuđen u policiji da tako govori i prizna zločine. Na pitanje odakle ljudska krv na nožu koji mu je pronađen prilikom hapšenja, odgovorio je jednostavno sa: "Ne znam". Sudija ga je onda opomenu da je mogao da se pravnim putem obrati u slučaju da su mu priznanja iznuđena prilikom istrage, a da su sva dela koja je izvršio kažnjiva smrću i da je jedina olakšica priznanje dela.

Vidanović je mirno pogledao prema sudskom veću i izgovorio: „Ja govorim danas pravu istinu. Kako govorim, tako neka mi Bog pomogne.“

Zatim su mu pokazane slike žrtava , ali je on u prvih bio suzdržan da ih pogleda, zatim je prišao, bacio letimičan pogled i izjavio da mu ne predstavlja ništa i da ne može da prepozna Leposavu Premetarac jer je, kako je i rekao, zna samo po viđenju. Zatim je usledilo pitanje odakle na njegovom nožu ljudska krv. On je ponovio da ni to ne zna, jer je njime samo klaonik jagnjad i ovce i da ga sa sobom nije nosio. Na pitanje kako daje kontradiktorne izjave u odnosu na one koje je davao u policiji i kod istražnog sudije, samo je kratko izjavio: "Isključivo ja to nisam učinio".

Zatim je opet upitan kako objašnjava da je priznao dela do detalja, pa i da je islednike, među kojima su bili državni tužilac i istražni sudija, sam odveo do mesta gde su nađeni leševi Ljubinke Krstić i Agate Fileš, on je odgovorio da ga je policija naučila. Sudije je interesovalo kako su to učinili. Na opšte iznenađenje, Vidanović je tvrdio da su ga na mesta zločina vodili noću. A na pitanje kako je mogao da zapamti lokacije i islednike odvede na prava mesta, on je začutao a zatim odgovorio: "Isključivo apsolutno nisam".

Tužilaštvu i sudijama naročito je upala u oči njegova ranija tvrdnja da je sutradan posle ubistva Agate Fileš pronašao njenu radničku knjižicu, pocepao je i bacio. On je kasnije odveo istražnog sudiju i islednike do tog mesta gde su pronađeni ostaci. Na pitanje u koje doba dana je to bilo, on je odgovorio predveče, a na opasku da je sve vreme tvrdio da su ga vodili noću ponovio je isti odgovor: "Isključivo apsolutno nisam".

Bilo je i više nego očigledno da je Vidanović bio naučen da kada se nađe u situaciji da ne može da

objasni svoje postupke, odgovara na istovetan način. Jedino što je pred sudom priznavao, uprkos predočenim dokazima, bila je krađa.

Bogdan Vidanović je tokom saslušanja u policiji davao vrlo kontradiktorne izjave. Nije priznavao sve zločine već samo pojedine, zatim bi tvrdio da nije izvršio nijedan zločin osim krađe koja mu se pripisuje i da je bio prinuđen batinama i drugim vrstama pritisaka da prizna ubistva. Međutim, ono što je, moglo bi se reći, bilo ključno bile su činjenice da se poznavao sa svim žrtvama i da je na rekonstrukcijama zločina na mestima gde su izvršena davao vrlo detaljna objašnjenja kako je to učinio.

Dana 8. septembra 1933. godine u kasnim popodnevnim časovima policija je povelala Bogdana Vidanovića da objasni kako je ubio Ljubinku Krstić. Išavši putanjom kojom je prethodno vodio i svoju žrtvu, Vidanović je sa namerom ometan od policijskih islednika kako bi ustanovili da ih ne navodi na

neki drugi pravac. Međutim, on ih je odveo na mesto zločina. Ono što je policiju iznenadilo bila je njegova mirnoća i hladnokrvnost.

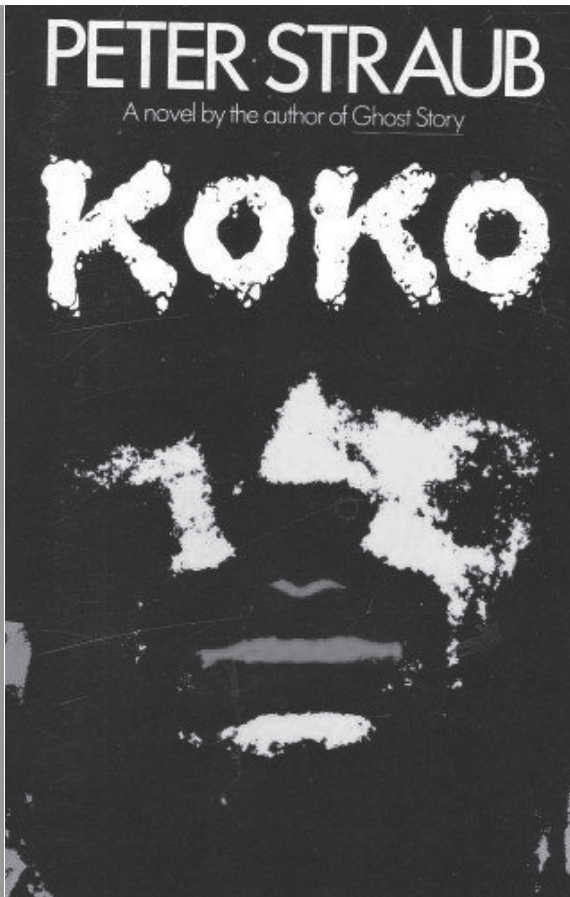
Kada je stigao na mesto gde je izvršio zločin, zamolio je da ga puste da malo odmori i seo baš na mesto gde je zatečen leš pokojne Ljubinke. Zatim je mirnim glasom objasnio kako je izvršio ubistvo:

„Stajali smo jedno prema drugom. Nagovarao sam je da legnemo. Nikako nije htela. To me je razbesnelo. Izvadio sam nož, koji sam uvek nosio u unutrašnjem džepu kaputa i držeći je za rame dva puta sam je udario u grudi i povukao levom rukom i ona je pala potrbuške licem prema zemlji.“

Položaj pronađenog leša poklapao se sa Vidanovićevom izjavom. U večernjim satima vraćen je nazad u pritvor. I tu je iznenađivao svojom smirenošću, iako je malo pre priznao težak zločin. Stražar ga je ponudio večeru, a on mu je odgovorio da će jesti kasnije kada predahne.

Preporuke

Piter Straub – Koko

Koko je, uz Priču o duhovima, po mnogima najbolji Straubov roman. Za razliku od većine ostalih, u ovoj nema natprirodnog te bi se, uslovno rečeno, mogao podvesti pod krimić. U pitanju je roman od preko 800 strana sitnog teksta, zbog čega je Koko mnogo više od krimića. Stranice i stranice romana potrošene su na likove, njihove svakodnevne živote i probleme, a usput se pokupi i toliko informacija o upravljanju restoranom da svako može da se oprobati u tome.

Radnja se u knjizi šeta između sadašnjosti i Vijetnamskog rata. Nekolicina veterana primećuje poznate šeme u ubistvima koja se trenutno dešavaju i povezuje ih sa događajima sa bojišta. Njihov cilj je da

uhvate ubicu pre nego što se i sami nađu među štikliranim imenima.

Straub je u Koko stilski nastavio da briljira, ali je ova knjiga, za razliku od Julije, oslobođena nepotrebnih unutrašnjih monologa i gomilanja emocija. Sa druge strane, Straubov problem, evidentan u svim njegovim romanima, ni ovde nije prevaziđen. Naime, pisanje je na mestu, likovi su razvijeni, razvodnjenost mu ide naruku, ali kad se celina pogleda izdaleka, lako se uočava da je priča previše mehanička i kruta, i da se većina događaja nije morala odviti onako kako jeste, ili tim redosledom, osim što je to autor tako želeo.

Svakako ima veštijih zapletača od Strauba, ali je malo ovakvih stilista, i u žanrovskoj književnosti i van nje. Neko vreme sam zaista živeo u ovom romanu. A to je, valjda, i najveći kompliment pisanoj reči.

Leonard Gardner – Fat City

Po ovom romanu je Džon Hjuston 1972. godine snimio istoimeni film. Reč je o vanredno dobrom štivu o dvojici fiktivnih boksera. Već u prvoj sceni čitalac upoznaje dvojicu glavnih likova i fokalizatora. Prvi je polupenzionisani bokser Billy Tully, a drugi je mlada nada Ernie Munger. Radnja je smeštena u pedesete godine prošlog veka.

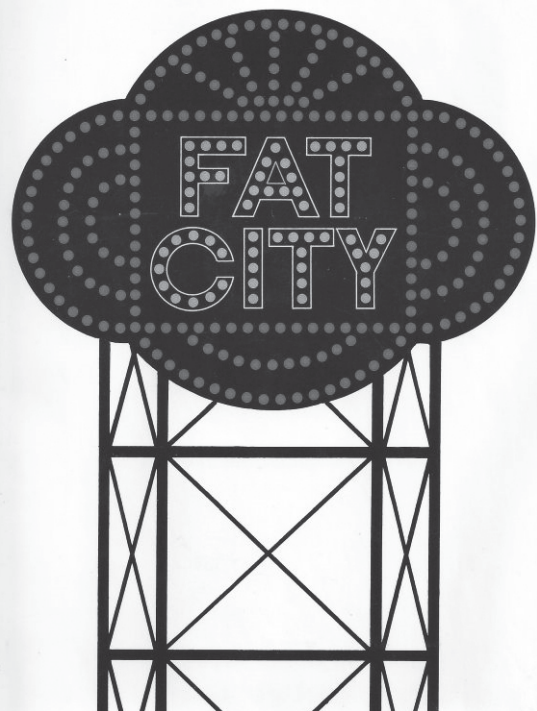
Ovde nema glamura vezanog za sportiste danas. Borci na turnire putuju autobusima, jedu u prčvarnicama kraj puta, ispravnost svake borbe je upitna, a novac tek sitan za tako veliki rizik.

Tully tokom pauze u boksu radi sezonske poslove na farmama i često se pita da li će izdržati do kraja dana. I po svršetku se zakune da to više nikada neće raditi. A onda zaradu prebrzo potroši u prvoj birtiji i dva dana kasnije je na istom poslu. Sve vreme maštajući o povratku u ring.

Sa druge strane, Ernie kao perspektivan i mlad ne prolazi ništa bolje. Prerani brak i trudnoća njegove supruge ga zarobljavaju i gotovo sprečavaju makar u pokušaju uspeha. A kad to ipak prevaziđe, i napokon krene uzlaznom stazom, opet se čini da ga ne čeka ništa bolje niti drugo negoli Tullyja.

Jezik je sirov a poetičan, tekst je prepun asocijativnih dugih dijaloga, a nihilizam koji proističe i iz jednog i iz drugog grči želudac. Teško da postoji bolji roman o ovom sportu.

Leonard Gardner

Dino Bucati – Katastrofa i druge priče

Dino Bucati je strogo čuvana italijanska tajna. Na srpski jezik je prevedena njegova zbirka Prodavnica tajni, kao i romani Tartarska stepa (poslužio je Kuciju kao inspiracija za Čekajući varvare) i Ljubavna priča. Na engleskom nije ništa bolji slučaj, premda je reč o veoma plodnom i veštom piscu.

Bucati je u domovini najčešće poreden s Kafkom (što ga je izuzetno gnevilo) i premda ova paralela ima osnova, ona ga i ograničava jer je njegov opus znatno razgranatiji. Svakako, birokratska iščašenost priča kriva je za taj nadimak, ali se pored uticaja ovog autora osećaju Čehov, Gogolj i Borhes. Pri čemu je Bucatijeva proza raskošnija od Kafkine, a prijemčivija od Borhesove.

Bucatijeve priče su mahom veoma kratke, a na tako malo prostora uspevaju i da ožive likove – iako im on retko daje pozadinu – ispričavaju zanimljivu i uvrnutu storiju i nagrade čitaoca efektnom završnicom. A sve to je retko kojem autoru polazilo za rukom, pa još iz priče u priču.

No najbolje je da priče govore same za sebe. Ove su na mene ostavile najjači utisak.

Katastrofa: Dok putuje ekspresnim vozom, čovek kroz prozor primećuje usplahirene ljude i počinje da sumnja kako se dogodilo nešto strašno za šta ne

znaju jedino putnici.

Pad Baliverne: Čovek slučajno odlomi metalni šiljak na prozoru tvrđave i onda se, domino efektom, za tili čas čitava građevina sruši a on strahuje od poziva na odgovornost.

Epidemija: Služba je smislila virus koji napada samo protivnike države. I onda se jedan činovnik razboljeva i nastoji da to prikrije.

Previd: Mehanička radnja, zaključati kuću, isključiti renu. Bucati to izvrće naopačke, žena na letovanju pomisli kako se uopšte ne seća da je kćerku odvela kod tetke i umisli da ju je zaboravila u stanu. A toliko je toplo, kažu, da ljudi spontano sagorevaju. Kad se vrati u stan, na podu je senka od pepela u obliku devojčice.

Čudovište: Žena na tavanu neke kuće vidi čudovište i svi je ismeju, međutim kad se vrati da proveri, na vratima je katanac i sad ona nije sigurna da li su ga stavili da se opet ne uplaši ili čudovište zaista postoji a oni to prikrivaju.

Sedam spratova: Sanatorijum ima sedam spratova, a pacijenti su raspoređeni prema težini bolesti. Kako pridošlicu spuštaju naniže zbog raznoraznih birokratskih komplikacija, on sve više sumnja da ga lažu i da mu se stanje pogoršalo.

Ubistvo zmaja: Zmaj u ovoj priči nije baš zmaj kakvog bismo inače očekivali, a tek je njegovo ubistvo mučno i govori o bednoj ljudskoj prirodi.

Preporuke

Bleksad - Gvarnido, Kanales (Makondo)

Bleksad je strip o detektivu mačku u antropomorfnom svetu, smeštenom u zlatno doba džez i bluza u Nju Orleansu.

Huan Dijaz Kanales predstavlja jednog od bitnijih i talentovanijih novijih francuskih scenarista i ovaj nagrađivani strip je njegovo remek-delo. Sve poznate trope detektivske literature i filma su tu – dim cigareta, ventilatori, oznojena i umorna tela, kao i zgodne žen(s)ke – a životinje koje predstavljaju ljude su pažljivo birane (tako je, recimo, polarni medved – arijevac). Međutim, kako to često biva sa antropomorfnim likovima, oni su i ovde znatno upečatljiviji i u svom zlu i u svojoj dobroti i u svojoj patnji od ljudi ili mi makar uz pomoć ovakve distance sve to bolje vidimo.

Maestralni crtež (Huanho Gvarnido) je svakako doprineo da ugođaj bude potpun, pa opet verujem da bi ovo delo i bez njega svojim pričama, na koje nas Francuzi kvalitetom nisu navikli koliko crtežom, privuklo gotovo podjednaku pažnju.

Bleksad je strip o detektivu mačku u antropomorfnom svetu, ali je mnogo više strip o nama u izvitoperenom ogledalu koje u stvari odražava realnu sliku.

Braća Fasmer - Meter, fon Basevic (Makondo)

Strip Braća Fasmer zasnovan je, delimično, na stvarnom slučaju ubice i kanibala Karla Denkea, koji je početkom dvadesetog veka ubio i pojeo tridesetak osoba, uredno beležeći koliko je koja od njih težila.

Strip je smešten u sadašnjost i prati čoveka čiji je brat, snimajući dokumetarac o tom monstrumu, naprasno nestao. Istraga će ga odvesti u maleno mesto u kojem svi kao da nešto kriju, a sama kuća Karla Denkea ništa manje od ostalih.

Kako se priča razvija narator će saznati sve više o pomenutim zločinima, ali će ga oni toliko ophrvati da sve ono što mi saznamo o njemu treba uzeti s rezervom.

U slučaju Braća Fasmer se s pravom može govoriti o grafičkom romanu jer je on s vizuelne strane kao produženi košmar. Crno-beli isprani kadrovi (David

von Basevic) asociraju na dokumentarne snimke kakvog pravog zločina, dok često prikriivena ili zamrljana lica unose dodatni nespokoj i preispituju samu suštinu identiteta.

Sa druge strane, stiče se utisak da bi ova upečatljiva priča (Per Meter) imala još veću silinu da je nekim slučajem razrađena na duplo više strana, te preokret na kraju, premda pripreman, deluje pomalo antiklimatično.

U svakom slučaju je reč o delu koje ne treba zaobići.

Mitovi o Ktuluu - Lavkraft & Breća (Darkwood)

Lavkraft mi nikad nije bio među omiljenim piscima, pa opet ne mogu da mu otpišem kolosalni uticaj koji je svojom bogatom mitologijom, koja je danas poprimila razmere religije, izvršio na brojne pisce i raznorodne umetnike (mnogo više, recimo, od neizmerno boljih Poa i Birsas). Svedjedno mi je vraćanje na njegovu prozu, često komičnu u svom pokušaju ozbiljnosti, bilo vazda mučno, ali me je saznanje o ovom stripu nagnalo da ga ipak, na neki način, ponovo posetim.

Priče u ovom albumu nastale su sedamdesetih godina iz pera, četke i ko zna čega sve još Alberta Breće i nakon sklopljenih korica, nisam osetio razočaranje. Naime, Breća je dobro razumeo ono što kod Lavkrafta ima da se razume i, za razliku od većine strip autora uopšte, podredio svoju veštinu atmosferi. Samim tim, crtež svesno varira od hiperrealističnog do onog kad je gotovo nemoguće – ili posve nemoguće – razlučiti šta je na njemu. U pitanju je crno-beli crtež različitih tehnika, od kojih je neke doista teško raspoznati (kao da se vlažnom četkom povlače potezi po staklu).

Uz takvu maestralnu vizuelnu izvedbu manjkavosti Lavkraftove ovde kompresovane proze padaju u senku i čitalac se uspešno prebacuje u "bogohulnu" atmosferu kosmičkog užasa.

Norbertu Buskalji očito nije bio plan da ozbiljnije adaptira sam tekst, što je razumljivo ali je i šteta, te je ove priče ipak bolje čitati sa određenim pauzama, kako silne repeticije i u jeziku i u pričama ne bi previše padale u oči. I na taj način se, izgleda, delo ovog kulturnog a nevelikog pisca (Borhes ga je smatrao nesvesnim parodistom Poa) ipak može iznova sagledati i vrednovati. A tek će ljubitelji ovog autora, kojih je nesumnjivo mnogo, otkriti poslasticu kojoj će se učestalo vraćati.

MMeđu borovima, 5 balada o zločinima - Erik Krik (Besna kobila)

Pamtite li Kejvov album Murder Ballads? I pesmu s

Kajli Minog Tamo gde rastu divlje ruže? Čitav album je posvećen ispovestima zločinaca, kako i naziv poručuje. Kad je reč o ovom albumu – strip albumu – pred nama su takođe povesti o ubistvima, ponekad ispričane iz perspektive žrtve, ponekad zločinca, a ponekad i jednih i drugih jer se ta tanka linija u tmurnom svetu koji prikazuju često potpuno briše. Tradicija ovakvih pesama vezuje se za Ameriku, ali su mnoge od njih doputovale na brodovima iz Evrope i usmeno se prenosile, menjale i tesale za večnost. Svaka od predstavljenih priča sadrži svojevrsni preokret, ali se on zapravo sve vreme naslućuje; i bolje je što je tako jer bi inače njegov učinak bio antiklimatičan. Ovako imamo storije koje nas ne iznenađuju, već prosto svedoče o izopačenoj ljudskoj prirodi najbolje što umeju.

Crtež je alternativan, no veoma vešt, crno-beo, tek s jednom dodatnom bojom za senčenje, koja se menja od epizode do epizode. Što sve sjajno doprinosi opštoj atmosferi i konceptu.

Dok sam čitao ovaj grafički roman, u glavi mi je osim Kejva bio i Embroz Birs, kao i film braće Koen The Ballad of Buster Scruggs. A to bi već trebalo da pobudi dovoljno asocijacija.

Apsolutna preporuka.

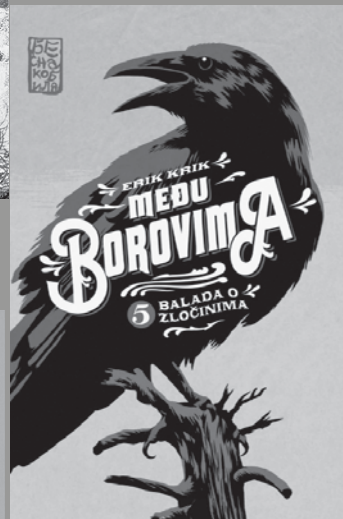
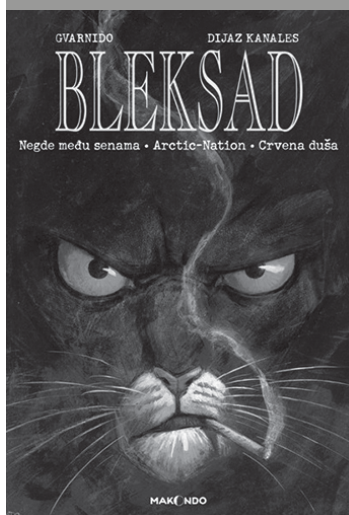
Povratak jastreba osičara - Eme De Jong (Komiko)

Povratak je priča o Simonu Antonisu, vlasniku knjižare u doba krize i njegovoj borbi sa izborom da li da proda knjižaru imperijalističkom lancu ili da održi poslednje obećanje ocu.

Ova svedena i vešto ispričana drama se jednim delom odvija u sadašnjosti a drugim u prošlosti. Eme umešno pretapa vremenske tokove i na kašičicu daje ključne informacije. Dva prelomna događaja u Simonovom životu će se na sličan način preplesti. Prvi se odigrao u njegovom detinjstvu kada mu je najbolji prijatelj stradao pred očima, a drugi u sadašnjosti kad je prisustvovao samoubistvu nepoznate žene. Sve ovo snažno utiče na njegovu psihu i savest, stvarajući mu osećaj krivice.

Eme crta alternativno i svedeno, ali su njeni prikazi kako ljudi i njihovih reakcija tako i objekata izuzetno ubedljivi. Najtalentovanija je za kadriranje i režiju. Gotovo je magično kako ona u "zamrznutom" mediju oživljava pokret ne koristeći čak ni vizuelnu onomatopeju.

Čini se jedino da je ovaj grafički roman mogao imati koju desetinu stranica više kako bi se dodatno razvio, mada i u njegovoj svedenosti i simboličnosti leži snaga. Puno je toga ovde nagovešteno, a i sâm naslov se odnosi na još jedan Simonov neostvoreni san, kao i na upečatljivu prirodu pomenute ptice.

Rutger uvek malo dalje (2. deo)

Rutger Hauer je bio najstrašniji negativac kojeg sam ikada gledao na filmu. Prvo kao android koji se u poslednjem trenutku predomisli, nezaustavljiva mašina protiv koje niko nema šanse, pa čak ni Harison Ford. A onda kao neuništivi autostoper iz pakla, čiji je jedini cilj da od vašeg života napravi pakao, neshvatljiva sila koja dolazi i uništava sve. Rutger je, za mene, uvek bio ta neka nezaustavljiva prirodna sila, jedna velika, široka, bučna vodena stihija, kojoj niko ne može da se odupre. Bilo negativac ili pozitivac u filmu, nebitno, znali ste da će uvek na kraju, stići do svog cilja. Legenda.

Milan Konjević, režiser i scenarista, Beograd

Sem što je bio glumac, bio je i pesnik – i budući da nikad, od pozorišne trupe u kojoj je saradivao, nije sasvim ostvario svoju veliku želju da režira dugometražni film – i nesuđeni reditelj. Možda je iz te kombinacije poticala i njegova specifična vizija umetnosti. Smisao jednog filma, po njemu, kao i smisao jedne pesme, nije na papiru, nije na celuloidnoj traci – nije u onome što se vidi, već u onome šta to znači. Ako taj princip primenimo na samog Rutgera, postaje jasno da puno razumevanje njegovog života nije moguće samo iz onoga što je opšte poznato, nego i iz onoga što je, iz ovog ili onog razloga, prećutano. Bio ga je glas da ne voli medije, da nerado daje izjave – što je i sam jednom prilikom potvrdio. Naravno, Rutger ne bi bio to što jeste da svojim (tom prilikom blagonaklonim) kritičarima nije zapušio usta odmah dodavši da za medije priča kad zaista ima nešto da kaže – pričanje pričanja radi, samo zato što može da zbog statusa dođe do medijskog prostora, nije bilo u njegovom duhu. Ono što jeste, bilo je da govori istinu – pa tako nije govorio sve što misli, ali je mislio sve što kaže. Nije, dakle, često otvarao usta, ali kad jeste, bilo je jasno da nema dlake na jeziku – pa je tako uprkos tome što ga je serija reklama za ginis pivo učinila bogatim – priznao kako mu je njegov ukus odvratan i da bi radije pio mleko. Gostujući na holandskoj televiziji, voditeljski tim je zapanjio izjavom da, uprkos onome što se na svakom snimanju priča da je sve sjajno-bajno i da su svi drugari, on u Holivudu nema prijatelja. Objasnio je to time da on sa svojim prijateljima ne priča o vremenu i fudbalu, već o važnim životnim stvarima, a da dva meseca na snimanju prosto nisu dovoljna da se takvo poverenje stvori. U drugom pak intervjuu, blago se (a kako bi on to inače) narugao američkoj publici koja se i danas, četrdeset godina nakon što je izašao,

još uvek sablažnjava golotinjom u zvanično najboljem holandskom filmu 20. veka, "Turskom slatkišu", rečima: "Ja dolazim iz Holandije. Mi se ne šokiramo." U jednom od poslednjih intervjua koje je dao, izjavio je da je problem sa filmom danas u tome što u snimanju filmova više nema mud@ i što se po svaku cenu juri zarada. Tom prilikom nije propustio ni da nastavku "Blejd ranera" udari packu, zamerivši mu to što za razliku od originala nema humora, duše i štotšta drugog, pa se na kraju zapitao o čemu je taj film i zašto je uopšte snimljen?

Činjenica da nije pričao mnogo o stvarima koje nisu vezane za glumu jeste razlog zašto smo ostali poprilično uskraćeni za Rutgera kao čoveka – ukoliko se malo ne pomučimo, malo više ne zagrebemo... Što je uostalom i nešto što je Hauer od nas želeo – budući da nije voleo površnost i bio zainteresovan da ide u dubinu, kako likova koje je glumio, tako i fenomena koji su ga okruživali. Tako, recimo, nije opšte poznato da su ga kao dete mahom odgajale dadije i sestre, te da je s ocem imao nategnut odnos koji je popravio tek u poslednjem razgovoru koji su imali – kad je već bilo prekasno za skoro sve. Iz bukvalno prve ljubavi sa Švajcarkinjom Hajdi Marc, postao je otac male Aješe, iako mu je Hajdi pre povratku u Švajcarsku rekla da će imati abortus. Uradio je pravu stvar, došao u Švajcarsku i, tad već očigledno labilnu, Hajdi iz dužnosti oženio i doveo u Holandiju. Posle svega nekoliko meseci, Hajdi je usred svađe sa Rutgerovom sestrom bacila bebu na pod, da se bolje razračuna sa protivnicom, pa je Rutger vežbao reflekse i ćerku srećom zgrabio pre nego što je tresnula o tlo. To mu je, nažalost, bio i poslednji kontakt s njom u narednih 18 godina, jer je Hajdi otišla u nepoznatom pravcu s bebom. Njegovom najboljem prijatelju, Marijusu, dijagnostifiko-

van je smrtonosni Hodžkinsonov sindrom, pa je Rutger na par godina pauzirao svoju karijeru koja je u tom trenutku bila u uzletu – samo da bi bio uz prijatelja, inače brata svoje buduće žene Ineke Van Kate. Marijus ga je na kraju naterao da ga ostavi i prihvati ponudu za snimanje "Noćnih jastrebova", samo da bi umro za vreme tog snimanja. U međuvremenu se ispostavilo da je Aješa Hauer, sem glumačkog gena s očeve strane, nasledila i mentalne probleme s majčine, pa je tako, nakon što je dobila sina sa italijanskim glumcem Olimpijom Montičelijem, proglasila sebe nesposobnom da se stara o njemu, te ga prosledila na usvajanje. Rutger, tada već u dugogodišnjoj vezi sa Inekom Van Kate, s kojom, nažalost, nije mogao da ima dece, činio je sve da usvoji svog unuka i spase ga iz hraniteljskog sistema, vodeći dugogodišnju iscrpljujuću pravnu borbu sa američkim zakonskim sistemom – nažalost, neuspešno...

Takođe se relativno malo zna o njegovoj širokogrudosti i humanosti. Na prekookeanskoj plovidbi se još kao petnaestogodišnjak susreo sa, prema svojim rečima, zapanjujućim siromaštvom i bedom u zemljama koje je posećivao, da bi se tridesetak godina kasnije, tokom snimanja po zemljama "trećeg sveta", uverio da stvari ne samo da se nisu poboljšale od njegove posete već su i gore. Rutger ne bi bio Rutger da nije odlučio da nešto uradi po tom pitanju, pa je osnovao Asocijaciju Rutgera Hauera "Morska zvezda", za pomoć ženama i deci obolelim od side u Africi – kojoj je posvetio sav prihod od

prodaje svoje autobiografije, autografisanih fotografija i drugih suvenira. Koristio je svoju slavu i medijski prostor koji mu se otvarao da progovori o pošasti koja prećutno izjeda Afriku, epidemiji side stravičnih razmera. Kao pasionirani zaljubljenik u okean, pružio je svoju podršku ekološkim organizacijama, posebno Udruženju "Morski pastir", čiji je bio član glavnog odbora, i Grinpisu – organizujući prikupljanje sredstava i promovišući njihove aktivnosti kad god i gde god da je to mogao. I bilo da je u Rumuniji organizovao priredbu za decu obolelu od HIV-a, na džinovskim kranovima u Južnoj Africi finansirao postavljanje ogromnih crvenih traka, simbola svesti o sidi, posećivao obućen u Deda Mraza obolelu decu u bolnicama u istočnoj Evropi, gde je često snimao tokom devedesetih i dvehiljaditih, ili čitav deo svoje biografije posvetio svojim saznanjima o ugroženosti Afričkog kontinenta od side, Rutger je radio sve što je mogao da pomogne – ali u tišini, bez ikakvog busanja u grudi. Snimanje po istočnoj Evropi i Africi se obično povezuje sa pravljenjem filmova B, C ili nižih klasa, i Rutgeru je to spočitavano kao veliki pad u karijeri. Nije se mnogo branio, samo je Simon de Vrais otkrio kako bira filmove u kojima će igrati – trećinu filmova snima iz umetničkih razloga, trećinu iz novčanih, a trećinu da pomogne mladim, tek dolazećim autorima! Drugom prilikom je potvrdio da je, ni manje ni više, nego trećinu filmova u svojoj karijeri snimio sa rediteljima debitantima – koja druga glumačka zvezda može da se pohvali tako nesebičnom

pomoći mladim generacijama? Pedagoški rad mu je bio jako bitan – organizovao je brojne radionice sa mladim filmadžijama u Holandiji, ali i širom Evrope, ali i čitav jedan festival u Italiji pod nazivom "Video sam filmove", posvećen filmovima mladih autora. U svojoj autobiografiji posvetio je jedno od završnih poglavlja otkrivanju svojih glumačkih tajni bez ikakvog zazora! Za svoje fanove je uvek imao vremena – radeći opsežno istraživanje za ovaj tekst našao sam stotine izjava njegovih obožavalaca, i nijedna

ne sadrži ništa manje od hvalospeva po pitanju količine vremena i pažnje koje je Rutger posvetio obožavaocu prilikom njihovog susreta, bez obzira na to u kojoj se prilici taj susret desio. U negovanju kontakata sa fanovima odlazio je, kao i u svemu drugom što je radio, i korak dalje od drugih – ohrabrivao je svoje fanove da mu preko njegovog sajta šalju svoje pesme koje bi im zauzvrat, pazite ovo – takođe putem sajta, pročitao nazad naglas, ukoliko bi mu se svidjele!

"Pa... Što... Onda!?" Tako, sa pauzama, onog njegovog pogleda u kom se uvijek skrivao topli podsmijeh, otpuhujući dim cigare otpuhao je i sva pametovanja svojih prethodnika u dokumentarcu o filmu koji ih je sve ovjekovječio. "Blejd raner" je svima bio mučno iskustvo. Uvjeti su bili nepovoljni, režiser je do te mjere bio autoritaran i nekomunikativan, da je čak i čitava filmska ekipa u jednom trenutku nosila majice sa njemu namijenjenom uvredljivom parolom, čitavo su vrijeme bili zaljevani tom vodurinom koja od nekud u filmu stalno kapa... I taman da ću i sam pomisliti kako je čudo da je film uopće i snimljen u tom paklu produkcije, kad eto naglog reza i eto njega: "Pa... Što... Onda!?" To je film, nastavio je. Film je proces, film je kompliciran proces. Naravno da režiser mora biti strog kako bi držao pod kontrolom taj kaos. A svi su imali i obroke i svoje prikolice u kojima bi se i osušili i ugrijali. A bili su i plaćeni, ne? I to poprilično dobro u odnosu na mnoge druge profesije. I dok to izgovara, njegove se oči smiju, kao da se pitaju je li moguće da to ne znamo i sami, je li moguće da on baš uvijek od svih zna više? I bilo da je Harrisonu objašnjavao zašto ga ostavlja živog, bilo da je Michelle volio više nego što ijedan muškarac može voljeti ženu, bilo da je zbunjeno Jennifer koju siluje u istom trenutku odlučio uzeti u zaštitu, uvijek su te oči na taj jedan, njegov način, gledale; kao da doista jedine jesu vidjele C-zrake kako svjetlucaju u tami kod Tannhauserovih dveri... Nije napravio onu pravu, veliku karijeru. Nije bio unaprijed neizostavan. Ali nezamisliv je u njegovim ulogama bio itko drugi. Samo svoje djelovanje nije smatrao nečim ozbiljnim. Vjerojatno ni svoj konačni odlazak ne bi takvim shvaćao. Čudio bi se, susprežući podsmjeh, svoj toj tuzi i količini citata njegovih filmskih rečenica, komentirajući i vlastitu smrt tim trima riječima, naglašenim pauzama između: "Pa... Što... Onda!?" Ali... lako je njemu. Nismo mi ti koji znaju više...

Dalibor Talajić, strip autor i ilustrator, Zagreb

šta na kraju reći o Rutgeru Haueru? Reći da je bio neizbrisiv deo jedne ere, iako istinito, ne bi bilo i sasvim tačno. Hauer je uspeo više od toga – da je obeleži, da je, nenametljivo a opet nepogrešivo, učini svojom... I to, ne zaboravimo to, kao školski primer autsajdera! Došao je u američki film na pragu svojih četrdesetih, iz Holandije u kojoj se u to vreme, prema njegovim rečima, godišnje snimalo 10 filmova i gde glumci nisu mogli da žive od svog rada. Prvi unos na IMDB-u snimio je sa 25 godina, prvi američki sa 37, a glumu je, prema svojim rečima, počeo da shvata kao životni poziv tek na "Autostoperu", dakle sa 40 godina. Njegov maternji jezik nije bio engleski, što znači da je morao da radi dvostruko više od svojih američkih kolega. Vukao je celog života težak emocionalni bagaž, i sve vreme se, uprkos tome, bez mnogo pompe bavio humanitarnim i pedagoškim radom. Sem toga, nije menjao ime, nije menjao način života, proveo je 50 godina sa istom ženom, bez ikakvih skandala. Nije igrao igru, ali je bez ikakve sumnje bio igrač. Ne samo da je igrao po svojim pravilima, već je ta ista pravila uspeo da nametne drugima – ne svima, naravno, ali dovoljnom broju njih da mu se dozvoli da ostane

svoj. Nije radio šta se od njega očekivalo – radio je šta je hteo. U (za)datim okvirima, naravno, i uz obaveznu cenu, ali je to uz onaj svoj karakteristični osmeh prihvatao: "Potcenjen? Volim da sam pot- cenjen." Od njega se očekivalo da bude Ničeov natčovek, onako vitak, plav i mišićav, pravi Arijevac kako je njegovu pojavu okarakterisao Filip. K. Dik (i nije čudo što je glumio puno Nemaca i nacista u svom životu), a on je izabrao da umesto toga postane ljudina. Možda je to i ključ za razumevanje Rutgerovog života – živeo ga je tako da je njegovog protagonistu učinio upečatljivijim od bilo kog negativca kog je ikada odigrao.

P.S. Uhvatio sam sebe kako ceo ovaj tekst kucam nazivajući slavnog glumca po imenu, kao da smo se lično znali, kao da smo prijateljevali. Toliko je bio izuzetan glumac, ali po svemu sudeći i čovek, da me je nekako naterao da zaboravim osnovno pravilo novinarstva, koje podrazumeva objektivnost, distancu od subjekta teksta. Ne mogu, za razliku od dela o njemu kao glumcu, da tvrdim za ovaj deo o njemu kao čoveku, nisam ga lično poznavao... Zašto li se onda osećam kao da sam izgubio nekog kog jesam?

Uvek mi je bilo drago kad ga vidim u nekom filmu, kao nekog pomalo ludog i opasnog ali ipak dragog ujaka.

Milisav Banković, animator i strip autor, Leskovac

Piše: Aleksandar Đurić

Režija: Kventin Tarantino

Uloge: Leonardo Dikaprio, Bred Pit,
Margo Robi, Emil Hirš, Margaret Kvali

Once

Upon a Time in Hollywood

Pošto se kroz svojih prethodnih osam filmova pozabavio nizom različitih manje ili više popularnih žanrova, Kventin Tarantino nam je ove godine pripremio ostvarenje koje se ne bavi toliko određenim žanrom, koliko filmom uopšte. Radnja njegovog devetog filma smeštena je u 1969. godinu, ali su poruke koje on šalje i teme kojima se bavi univerzalno primenjive na bilo koji period od nastanka filma pa sve do današnjeg dana. Istovremeno, možda baš zbog toga što ovo nije „Kventinova verzija“ nekog žanrovskog filma, već ljubavno pismo upućeno celokupnoj kinematografiji, ovo je sigurno njegov najtopliji i, na određeni način, najbolji film do sada.

U centru pažnje nalazi se troje filmskih radnika: poznati glumac Rik Dalton (Leonardo Dikaprio), njegov kaskader i najbolji prijatelj Klif But (Bred Pit), te Šeron Tejt (Margo Robi), glumica i žena slavnog reditelja Romana Polanskog koja je, zajedno sa još četiri osobe, ubijena u svojoj kući avgusta 1969. U pitanju je jedno od poznatijih zlodela kulta Čarlsa Mensona, a gledaoci koji bar u osnovnim crtama nisu upoznati sa ovim istinitim događajem neće moći u potpunosti da shvate ovaj film niti da uživaju u njemu na pravi način. Elaboracija svih bitnih razloga zašto je ovo odličan film zašla bi u domen spoilera; dovoljno je reći da su Dalton i But fiktivni likovi, što u startu omogućava Q.T.-u da se bavi prekrajanjem istorije...

Slično filmu „Jackie Brown“ istog autora, iz 1997. godine, i ovaj naslov odaje utisak onoga što se narodski zove „hangout movie“ – tokom nekoliko dana „družimo“ se sa grupom karaktera i pratimo njihove živote, ovog puta bez nekog kompleksnog zapleta u pozadini njihove svakodnevice. Pretnja u vidu Mensonove bande suptilno raste, a mračni nagoveštaji nasilnih događaja začinjavaju film koji se inače opisuje kao comedy-drama. Kako radnja odmiče,

tako elementi horora sve više prodiru u film, ali ne toliko da on sklizne u ovaj žanr. Interesantno je da je za izazivanje nelagode podjednako zaslužno ono što je prikazano na ekranu, koliko i svest gledalaca o tragičnim događajima koji su se stvarno dogodili i koji će ubrzo zadesiti likove koje smo zavoleli tokom prethodna dva i po sata...

Sa zanatske strane, ovaj film demonstrira zaista impresivno umeće autora i njegovih saradnika. Vrhunski izgrađena vizuelna kultura reditelja i vibrantna fotografija Roberta Ričardsona slikovito i efektno oživljavaju Los Anđeles sa kraja šezdesetih. Tarantino odlično ostvaruje delikatan balans drame, komedije i horora, i ponovo pokazuje izvanredan dar za kreiranje tenzije. Ljubitelji muzike iz Tarantinovih filmova takođe neće biti razočarani – u pitanju je soundtrack prepun danas opskurnih hitova koje će fanovi specifične vrste rokenrola, koja se kod Tarantina često javlja, dodati na svoje plejliste i slušati i u godinama koje su pred nama... Očekivano, all star glumačka ekipa je takođe na visini zadatka, a uloge koje su Pit i Dikaprio ostvarili u ovom filmu spadaju među najupečatljivije u njihovim bogatim karijerama, kako zbog prijemčivosti likova „na papiru“, tako i zbog interpretacija i glume ovog dinamičnog dua. Margo Robi je takođe opravdala poverenje, i upravo u njenom liku krije se srž lepote ovog filma. Dok je putem likova Rika Daltona i Klifa Buta s ljubavlju sprovedena delimična parodija Holivuda, njene scene odišu nežnošću, nevinošću i gotovo sirovim emocijama, predstavljajući nam najogoljeniju verziju Tarantina koju smo do sada videli. Kroz deonice u kojima Šeron Tejt ima centralnu ulogu ponajviše je iskazana očigledno iskrena ljubav, kako prema samom filmu, tako i prema svetu koji ga okružuje. Međutim, to nije jedina stvar u ovom filmu koja greje srce i dušu; tu je i činjenica da se Tarantino konačno bavi „običnim“, suštinski dobrim ljudima, kojima smrt i nasilje nisu najnormalnija stvar. Kada u takav svet prodru Mensonovi „prljavi hipici“, poželećete im sve najgore...

A dark, atmospheric background image from the game Sekiro: Shadows Die Twice. It shows a samurai character, Sekiro, standing on a wooden structure, looking out over a misty, mountainous landscape. The lighting is low, creating a somber and mysterious mood.

Piše: Aleksandar Đurić

Sekiro: Shadows Die Twice

Sa svojom najnovijom igrom, Hidetaka Mijazaki i njegov From Software još jednom dokazuju da i te kako znaju šta rade...

U pitanju je nelinearna akciona avantura iz trećeg lica, u kojoj u ulozu šinobija u feudalnom Japanu upokojavate hiljade (i hiljade) japanskih vojnika, samuraja, drugih šinobija, kao i mnoštvo monstroznih stvorenja iz japanske mitologije. Ovaj opis, iako načelno tačan, čitaocima nikako ne može da predstavi kakav je zapravo osećaj dok igrate ovu igru. Kombinacijom izvanredne animacije, maestralno osmišljenog borbenog sistema i brutalnih efekata pri borbi, stvorena je toliko moćna simulacija da ona briše granice između igre i stvarnog života. Drugim rečima, dok igrate Sekiro, vi nemate osećaj da upravljate besnim šinobijem kojem niko i ništa ne može da stane na put – vi jeste taj šinobi.

Donekle minimalistička naracija prati naslovnog junaka, čije se ime otprilike prevodi kao „Jednoruki vuk sa protezom“. Mladog vuka, koji nema razloga da živi, na početku priče usvaja master šinobi Sova. Dvadeset godina kasnije, Sekiro služi gospodararu po imenu Kuro, dečaku iz carske loze čijim venama teče krv zmajeva. Kada Kuroa otme plemić koji želi da iskoristi njegove mistične moći, Sekiro polazi u spasilacku misiju, spreman na sve kako bi zaštitio svog gospodara...

Ova igra smeštena je u pozni Sengoku period, tačnije u okruženje Japana koji je zahvaćen vihorom rata. Nekada veličanstvena zemlja sada gori u plamenu, a tragična atmosfera opšte propasti nečega što je nekad bilo prelepo i dostojanstveno (a često i dalje jeste) prisutna je u svim porama estetike ovog naslova. Iako grafika generalno ne predstavlja poslednji krik tehnologije, umetnički dizajn, nadahnut kako tradicionalnim japanskim ilustracijama i slikama sa drvenih blokova, tako i originalnim zamislima autora, impresionira i oduševljava na svakom koraku. Sekiro je japanska igra čiji se autori gotovo uopšte nisu trudili da svoje delo približe nekom holivudskom senzibilitetu. Zahvaljujući svojoj reputaciji i izuzetno zabavnoj mehanici koju su osmislili, dizajneri iz From Softwarea mogli su sebi da priušte da naprave blokbaster sa izrazitim art house senzibilitetom. Dijaloga nema mnogo (preporučuje se

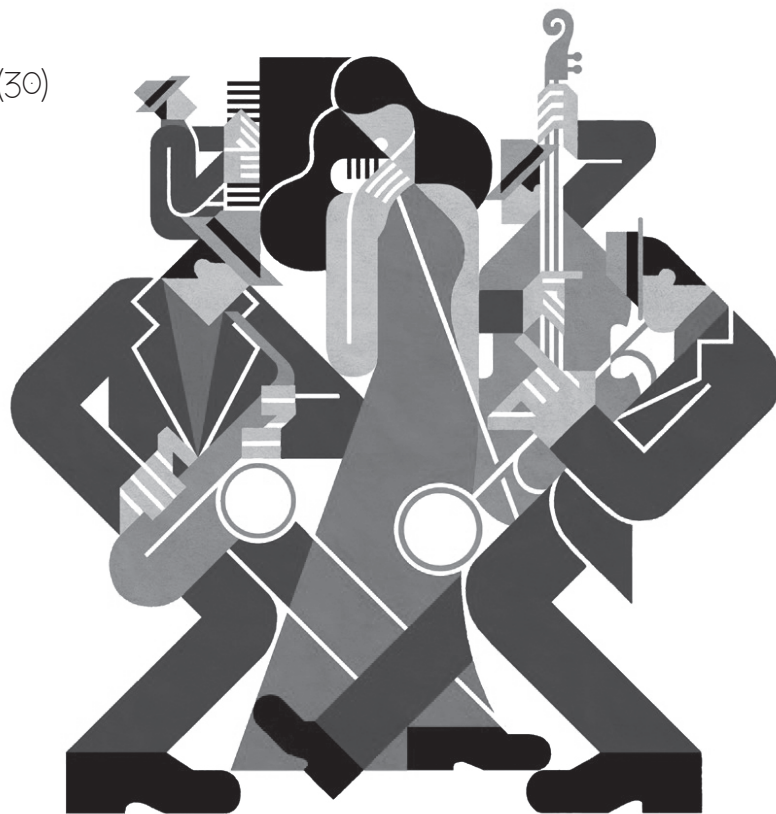
igranje na japanskom jeziku), a protivnici i detalji u okruženju su često bizarni i maštovito iščašeni, ali nikad tako da to naruši dostojanstvenu atmosferu. Na trenutke, estetika ovog naslova se graniči sa hororom i, uprkos obilju preterivanja, sve to podseća na neku mračnu, elegičnu poeziju.

Podjednako impresivan, ali za jednu video-igru još bitniji aspekt jeste fantastično izveden gameplay. Uprkos brojnim elementima relativno kompleksne mehanike, srž ove igre i ono po čemu će prvenstveno biti upamćena ogleđa se u proračunatim, a opet veoma adrenalinskim borbama. Sekiro je prilično teška igra, koja od igrača zahteva hladnu glavu i odmereno pritiskanje tastera u skladu sa situacijom na ekranu. Iako protivnici imaju liniju zdravlja nakon čijeg pražnjenja sledi smrt, još bitnija je njihova „linija stava“. Većinu vaših udaraca protivnici će blokirati, što im, logično, ne umanjuje zdravlje, ali ih umara i oslabljuje njihov stav, a isti efekat ima iprecizno blokiranje njihovih udaraca. Kada nisu na udaru, stav ovih zlikovaca se obnavlja. To znači da konstantno morate da im budete „u šesnaestercu“ i da ih zasipate napadima i pravovremenim blokadama (lakše reći nego učiniti). S obzirom na težinu igre, ovakav sistem borbe generiše veliku tenziju, ali osećaj kada sve izvedete kako treba je, malo je reći, neprocenjiv. Sve to čini da se zaista osetite kao iskusni šinobi koji, negde u feudalnom Japanu, odmerava snage sa vrhunskim borcima na čijim se katanama sijaju stotine rezova od prethodno ubijenih protivnika.

Ovom osećaju mnogo doprinosi i vrhunski naneta šminka. Jednom kada protivniku „skinete“ stav, on je otvoren za takozvani „deathblow“, čiji izgled zavisi kako od protivnika, tako i od ugla iz kojeg zadajate ovaj smrtonosni udarac. Kamera se tada filmski pomera, a Sekiro (uglavnom vrlo brutalno) lišava protivnike života. Ovo, praćeno vrhunskim animacijama i zvučnim efektima, vodi do takvih spektakularnih i katarzičnih momenata da je ponekad teško da ne zastanete i potapšete sebe, najjačeg ratnika u zemlji, po ramenu. Možda je malo pežorativno reći da je najveći kvalitet neke igre to što ona, na jedan potpuno neverovatan način, dočarava fantaziju o moći, a opet, možda i nije...

S engleskog prevela: Mimica Petrović Radovanović

Vek džeza (30)

Vicevi džez muzičara

Bil Krou je sastavio jedinstvenu zbirku anegdota, pružajući nam svež, intiman i nadasve komičan uvid u prilike i neprilike života džez muzičara. I sâm muzičar Krou je u svoju knjigu uneo pregršt priča koje su muzičari prepričavali i prenosili iz generacije u generaciju. Zasnovana na bogato dokumentovanoj usmenoj istoriji, autorovim ličnim iskustvima, intervjuima i razgovorima, kao i na odlomcima iz knjiga drugih autora o džezu, knjiga je ispunjena zabavnim pričama o zafrkavanjima, zapošljavanjima i otpuštanjima, nadimcima, predrasudama, stilovima odevanja, dogovorštinama na turnejama, nezaboravnim trenucima u klubovima, kao i o mnogim drugim temama koje čine svakodnevicu džez muzičara. Među njenim koricama možemo naći intrigantna poglavlja posvećena velikanima džeza kao što su Luj Armstrong, Biks Bajderbek, Djuk Elington, Beni Gudmen, Kolmen Hokins i Lester Jang, Čarli Parkeš, Dizi Gillespi, Majls Dejvis i Džon Koltrejn, Čarls Mingus i drugi. Ovom knjigom Bil Krou je uspeo da uhvati neizrecivo: emociju samog džeza, duševnost i ludi humor koji nekako koegzistiraju sa melanholijom i nemirom. Zapravo, često tegoban i neizvestan život džez muzičara učinio je podnošljivim, čak zabavnim.

Kad džez muzičarima ponestanu priče koje jedni o drugima pričaju tokom opuštenih razgovora u garderobi, omiljena razonoda su im vicevi. Ovo je kolekcija onih prigodnijih za objavljivanje.

Bobi Haket je uživao da priča ovu priču:

Violinista je primetio da njegovo sviranje hipnotički deluje na publiku. Sedela je nepomično, kao da je u transu. Otkrio je da isto deluje i na ljubimce njegovih prijatelja. Psi i mačke bi opčinjeno sedeli dok bi on svirao.

Pitajući se da li može da baci iste čini i na divlje životinje, otišao je u Afriku na jedan proplanak u džungli, izvadio violinu i počeo da svira. Lav, slon i gorila dojurili su do proplanka, stali da slušaju i, očarani muzikom, ostali mirni. Uskoro je proplanak bio ispunjen svim vrstama divljih životinja i sve su pažljivo slušale.

Iznenada, jedan drugi lav je istrčao iz džungle, ustremio se na violinistu i odmah ga ubio. Prvi lav, začuđen, upitao je: „Zašto si to uradio?“ Drugi lav je stavio šapu iza uva: „Šta kažeš?“

Tedi Somer je ovu šalu doneo u Njujork sa turneje:

Duboko u džungli, jedan safari se ulogorio preko noći. U tmini je odjekivalo nemilosrdno udaranje bubnjeva u daljini koje je trajalo do zore. Članovi safarija su se uznemirili ali ih je vodič urođenik uveravao: „Bubnjevi dobri. Kad bubnjevi stanu, veoma loše.“

Bubnjevi su se svake noći čuli i svake noći bi vodič ponavljao: „Bubnjevi dobri. Kad bubnjevi stanu, veoma loše.“

A onda, jedne noći, bubnjevi su iznenada stali. Vodič je izgledao uplašen: „Kad bubnjevi stanu, veoma, veoma loše.“

„Zašto je loše?“ upitao je član safarija.

„Jer, kad bubnjevi stanu, počne solo na basu!“

Na džez koncertu u Nju Džerziju, Lu Karter je ovom šalom oduševio muzičare iza bine:

Vođa benda je pre posla porazgovarao sa svojim muzičarima:

„Slušajte, momci. Kad kažem – osam sati, želim da muzika počne u osam. Neću da mi ovde stižete tek u to vreme!“ Bubnjar je odsvirao „ram-pam“ na dobošu i velikom bubnju.

„Takođe, hoću da svi imaju čistu košulju i da su obrijani. Ne želim propalice u bendu!“ Bubnjar je ponovio: „Bam-ram-pam!“

„A kad kažem – plavi sako, mislim na lepi plavi sako. Nemojte da dolazite sa gornjim delom nekog iznošenog crnog odela!“

Bubnjar je opet odsvirao: „Bam-ram-pam-tras!“

„A ako otkrijem ko pravi ovu buku...!“

To što Klark Teri lično ne priča ovu šalu pomalo joj oduzima od šarma. Morate da zamislite đavolski pogled u Klarkovim očima dok peva svaku pesmu:

Momak ulazi u prodavnicu kućnih ljubimaca u potrazi za božićnim poklonom za svoju ženu. Vlasnik prodavnice mu kaže da tačno zna šta bi joj se dopalo i vadi ptičicu iz kaveza. „Ovo je Čet“, kaže. „Urme da peva božićne pesme.“ Ugledavši izraz neverice na mušterijinom licu, vlasnik nastavlja da dokazuje.

„Potrebno mu je zagrevanje. Dajte mi svoj upaljač.“

Čovek mu je dao svoj upaljač i vlasnik je podigao levo Četovo krilo i lagano provukao plamen ispod njega. Čet je odmah zapevao: „Oh Come, All Ye Faithful.“

„Ovo je fantastično“, uzviknuo je čovek.

„A slušajte ovo“, reče vlasnik, zagrevajući Četovo drugo krilo. Čet je zapevao: „O Little Town of Bethlehem.“

„Upakujte ga!“, kazao je čovek. „Uzeću ga!“

Kad je stigao kući, kazao je ženi: „Dušo, ne mogu da čekam do Božića da ti pokažem šta imam za tebe. Ovo je fantastično.“

Otpakovao je Četov kavez i pokazao ženi pticu.

„Gledaj ovo.“

Podigao je Četovo levo krilo i držao ga iznad božićne sveće koja je gorela na kaminu. Čet je odmah počeo da peva „Silent Night“. Žena se oduševila.

„To nije sve, slušaj ovo!“ Kad je plamenom zagrejao i Četovo desno krilo, ovaj je zapevao „Joy to the World“.

„Daj meni da probam!“, uzviknula je žena hvatajući pticu. Oduševljena, držala je Četa nešto bliže plamenu. Čet je počeo strastveno da peva: „Četova jaja se peku na otvorenoj vatri!“

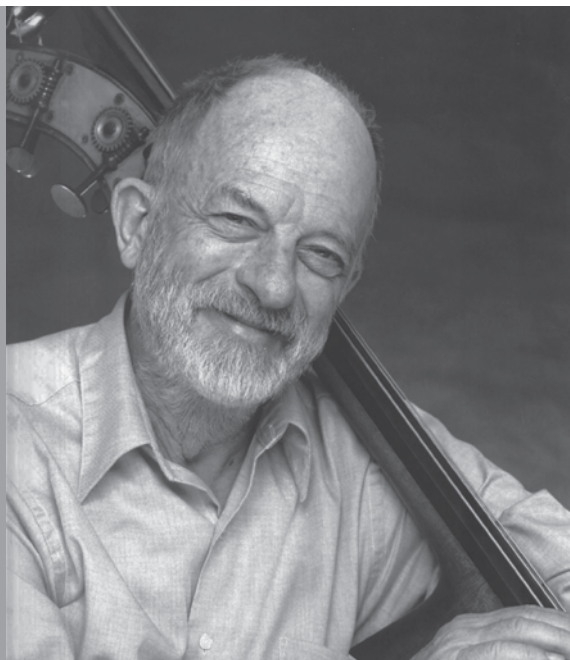
Ovi vicevi se toliko dugo prepričavaju da se ne mogu nikom posebno pripisati:

Gitarista je sve vreme dok je bend svirao prvi set sedeo i stimovao svoj instrument. Svaki put kad bi mu vođa pokazao da preuzme korus, on bi kazao: „Ne, čoveče, još uvek je štimujem.“ Pola sata pošto su počeli sa sviranjem, on još uvek nije bio spreman.

„Zašto ti je toliko potrebno da se naštimuješ?“ pitao je vođa. „Kad sam otišao da slušam Segoviju, odsvirao je ceo koncert a da ga nijednom nisam čuo da štimuje gitaru!“

Gitarista je slegnuo ramenima: „Neke momke jednostavno nije briga!“

Muzičar koji je godinama pokušavao da postane slavan osećao se veoma depresivno. Svaka diskografska kuća ga je odbila. Tražeći neku perverznu osvetu, iznajmio je studio za snimanje i rekao inženjeru da snimi tačno ono što mu kaže, to odštampa u hiljadu kompaktnih diskova i pošalje ih svim izvršnim direktorima snimanja u zemlji. Kad se upalilo crveno svetlo u studiju za snimanje, dreknuo je: „Ovo je poruka za sve ulizice, netalentovane bitange“

koje su me svih ovih godina ignorisale. Ceo svoj život posvetio sam komponovanju divne, emotivne, dirljive muzike a šta ste vi, idioti, uradili, bacili ste u đubre moje snimke i napravili ugovore sa bendovima koji su imali lepe momke i sa 'Spice Girls.' E pa, trpeo sam koliko sam mogao vašu nezrelu, šuplju industriju i da znate, vi ste me do ovoga doveli! Zbogom, ubice umetnosti!" Završivši, izvadio je pištolj i razneo sebi mozak. Inženjer je iz kabine rekao: „U redu... to je dobar nivo zvuka. Hoćeš da krenemo sa snimkom?"

Vođa benda u klubu, koji je prvobitno bio pevač, držao je kontrabas i prebira prstima po njemu dok je predvodio bend, ali nije mnogo znao o sviranju instrumenta. Pijanista je jedne večeri stigao na posao i našao vođu kako drži dečaka za kragnu i ljutito ga udara po glavi.

„Zašto udaraš klinju?“, pitao je pijanista. Vođa je odgovorio: „Mali kućkin sin mi je zavrnio jednu od čivija i neće da mi kaže koju!“

Obožavalac džez ušetao je u noćni klub u Londonu upravo kad je bend počeo da svira bluz koji je zvučao pomalo poznato. Pitao je slušaoca za šankom: „V. K. Hendi?“

„Naravno, napolju je, levo od stepenica.“

Saksofonista je na dobrotvornom balu istrošio svoj jezičak. Sklonio ga je sa piska, bacio u stranu i zamenio novim. Odbačeni jezičak je pao u činiju sa nagradnim kuponima koji su deljeni prilikom ulaza. Kad je oskudno odevena devojka izvukla nagradni kupon i dala ga najavljivaču, on je objavio: „A pobednik je – Riko, broj tri!“

Dva prodavca su ispijala piće za šankom. Jedan od njih je tvrdio da je uspešan jer može sa svakim da razgovara. „Koji god koeficijent inteligencije da imaju, mogu da pričam s njima na njihovom nivou!“ Prijatelj je zatražio da mu to i dokaže, pa je ovaj potapšao stranca po ramenu.

„Izvinite, koliki je vaš koeficijent inteligencije?“

„Oko 200.“

Prodavac je s njim odmah započeo razgovor o nuklearnoj fizici.

Sledeći kandidat je priznao da ima koeficijent 100. Prodavac je s njim počeo da priča o politici i ekologiji. A onda je čoveka na kraju šanka pitao za koeficijent. „Oh, mislim da je oko 34.“ Prodavac ga je pitao: „Kuju vrstu jezička koristiš?“

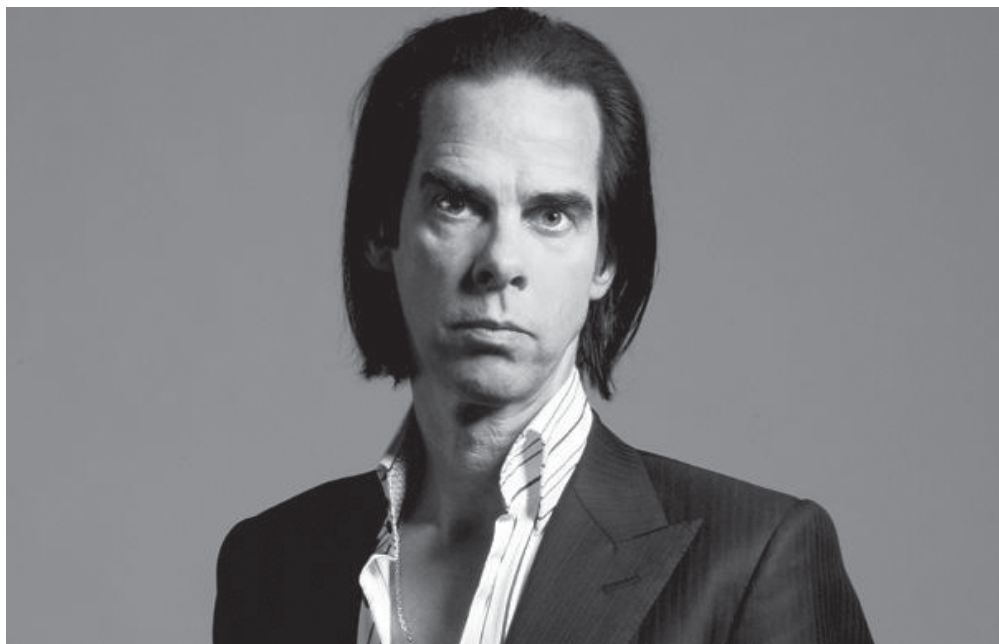

JAZZ

Piše: Ivana I. Božić

Ghosteen 2019.

Nick Cave and The Bad Seeds

Peace will come in time, a time will come for us

Najbolnija tragedija koja može da zadesi čoveka jeste smrt deteta, a kada se to desi pesniku, nastane razarajuće osećajna lirika. Zaogrnutu u muziku, ona postaje emotivna napalm bomba koja razara direktno, ne srce, već samu dušu slušalaca.

Australijski umetnik Nick Cave tragično je izgubio sina 2015. godine. Naime, tokom snimanja albuma *Skeleton Tree*, petnaestogodišnji sin Nick Cave-a, Artur, pao je sa litice blizu Brajtona u Engleskoj. Iako je muzika već bila napisana, nemili događaj drastično je uticao na samu liriku ovog albuma, ali i na, kako će se pokazati, buduće stvaralaštvo ovog autora.

Oporavak od gubitka je proces. Bolan, sveprožimajući i preispitujući proces. Osobe specifičnog senzibiliteta sa tim se nose na poseban način. Nick Cave je odabrao da razgovara sa svojim fanovima, ogoljeno, bez ikakvih blokada. Slučajna smrt sina navela ga je da ljude sagleda iz drugačije perspektive, da, kako

sam kaže, duboko saoseća sa drugim ljudima i apsolutno razume njihovu patnju. Tako je on aprila 2018. godine, u okviru mini-koncertnog serijala "Razgovori sa Nick Cave-om", nastupao sam za klavirom i u pauzama odgovarao na pitanja publike. U tih dva-tri sata istraživao je povezanost sa tim ljudima. Ovaj koncept iznedrio je septembra iste godine blog "The Red Hand Files". Nakon njegove online objave: Možete me pitati bilo šta, pristiglo je na hiljade trivijalnih, smislenih, čak i metafizičkih pitanja na njegovu adresu.

A onda, bez ikakve marketinške kampanje ili plana, na svom blogu jednostavno je napisao da ima novi album i da će ga svi zajedno čuti. Preslušavanje albuma organizovano je 3. oktobra u 33 grada u Australiji, Evropi i Severnoj Americi, dok je svetska YouTube premijera održana dan kasnije uz animirani lyrics-film u režiji Toma Hingstona.

Sedamnaesti studijski album australijskog sastava Nick Cave and the Bad Seeds, Ghosteen, objavljen je online, putem striming servisa 4. oktobra, dok je fizičko izdanje svetlost dana ugledalo 8. novembra. Ghosteen je dupli album i poslednji je deo trilogije koja uključuje albume Push the Sky Away (2013) i Skeleton Tree (2016). Album se sastoji od 11 pesama. Prvi deo sadrži osam pesama, koje je Cave opisao kao decu, dok dve pesme i jedna spoken-word numerera čine drugi deo albuma, koji je on opisao kao roditelje te dece.

Naziv albuma nastao je kombinacijom engleske reči "ghost" i sufiksa iz irskog "in" (anglicizirano kao "een"), koji se prevodi kao "mali" ili "bezazlen", "bezopasan" (npr. It's just a mouseen, therefore nothing to be afraid of – To je samo mišić, dakle ništa čega bismo se bojali). Nešto poput dobrog duha Kaspera. Cave je naslov albuma preuzeo iz knjige o irskim limarima u kojoj autor veruje da je njegovo uplakano dete zaposeo duh.

Na prednjoj strani albuma je bajkovit pejzaž "The Breath of Life", koji je Tom duBois naslikao 2001. godine. Ghosteen je lutajući duh ali je više neka vrsta energije. Kao što Cave peva u naslovnoj numeri: A ghosteen dances in my hand/ Slowly twirling, twirling all around/ Glowing circle in my hand/ Dancing, dancing, dancing all around. A onda u "Ghosteen Speaks" kaže: I am within you, you are within me/ I am beside you, you are beside me. Taj lutajući duh provlači se lelujavno kroz ceo album.

Za razliku od prethodnih ostvarenja kada je stvarao u svojoj kancelariji, ovog puta Cave je materijal za album pisao u svom domu u Brajtonu. Takođe, Cave je napustio svoj tradicionalni narativni stil po kome je poznat jer mu se učinio suviše restriktivnim: Ideja

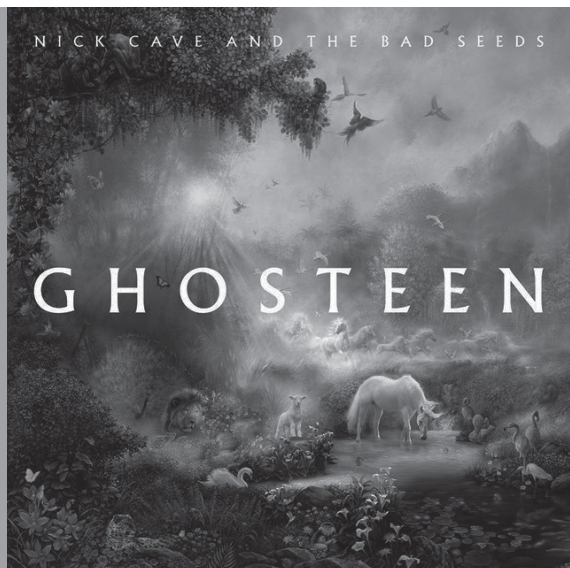
da je život prava linija, kao priča, meni je postala prilično apсурdna, kao neka vrsta intelektualne poganosti... Čistota je u srcu, okolo je kaos.

Cave-ov glas je bogatiji nego ikad na ovom albumu koji suprotstavlja očaj nasuprot empatije i vere. Čitav zvuk je inkarniran dubinom, poezija duše koja oslikava muzički i duhovni rast autora. Na svom novom albumu Nick Cave predstavlja dubok i snažan osećaj čudesa. Samo ono što smo mislili da će nas uništiti sada postaje žestok izvor stvaralačke mići, kao da naši pokojnici dišu kroz nas suštinsku energiju izvučenu iz izvora koji je duboko u samoj traumi, napisao je Cave na svom blogu.

Ghosteen nije jednostavan album za preslušavanje. Na njemu se govori o gubitku ali i o povezivanju ljudi jednih sa drugima. Na samom početku, u pesmi "Spinning Song", Cave izvodi zaključak da: Peace will come in time, a time will come for us, sugerišući da život može da se nastavi nakon velikog gubitka. Od samog uvoda, pesma "Bright Horses" se prosto stapa sa samom dušom slušaoca uz rezonovanje: There is nothing wrong with loving something you cannot hold in your hand. U nekoliko pesama Cave govori o deci koja se uznose u nebo, nestajući na Suncu ili Mesecu. Tako u "Sun Forest" ona se spiralom penju do Sunca, a u "Ghosteen" beba medved odlazi čamcem ka Mesecu.

Pesme "Ghosteen" i "Hollywood" prosto slamaju srce svojom snagom. Spoken-word "Fireflies" je neka vrsta spone između ovih pesama. Fotone umiruće zvezde Cave u pesmi "Fireflies" pretvara u svíce u tegli, rezonujući da je sve udaljeno poput zvezda: And everything is distant as the stars, I am here and you are where you are. Naslovna numerera "Ghosteen" pokazuje da je svako sposoban da nakon velike traume pronađe neku svoju verziju spokoja. "Hollywood" je ključ dešifrovanja celog albuma. Autor je sada u iščekivanju da postane slobodan i ne muče ga više sećanja o izgubljenom detetu. U ovom četrnaestominutnom epu nalazi se budistička priča o Kiši Gotami čija se beba razbolela i umrla. U očaju i poricanju, ona je od Bude tražila da oživi njeno dete. On joj je rekao da će to učiniti ukoliko mu ona donese seme senfa iz kuće gde niko nije umro. Kako nigde nije pronašla takvu kuću, jer je svako izgubio nekoga, Kiša je prihvatila smrt svog deteta.

Album Ghosteen je remek-delo melanholije. Cave je umetnik koji je dao sve od sebe, umetnik koji je stvorio delo koje želi da shvati najveća životna pitanja i najgore borbe na načine koji su duboko lični i univerzalno saosećajni. Kako album odmiče, tuguješ zajedno s njim i nadaš se da će naći utehu. Postalo je jasno da kao ljudska bića imamo ogromne sposobnosti koje nam omogućavaju da se uzdignemo iznad svoje patnje.

Piše: Ivana I. Božić

Opeth - Cauda Venenum

Ako prestaneš da misliš, postaješ mrtav

Kada su osnovi rokenrol muzike dodati elementi drugih muzičkih žanrova ili su upotrebljeni nekonvencionalni instrumenti, nastao je progresivni rok. Mnogi moderni progres bendovi danas su uglavnom zadovoljni svojim zvukom, ne unapređuju ga i ne razvijaju. No, to nije slučaj sa švedskim sastavom Opeth, čiji frontmen Mikael Åkerfeldt zastupa stav da muzika ne treba da bude svedena i ista. Ovaj autor poznat je i po tome što stvara muziku koja se prvenstveno sviđa njemu a ne fanovima. Opeth nikada nije izbacio album koji je nalik nekom prethodnom. Ipak, svaki je u osnovi imao taj jedinstveni zvuk po kome je bend prepoznatljiv.

rinaesti album švedskih progresivaca, In Cauda Venenum, dolazi u dve verzije. Jedina razlika između tih verzija jeste jezik na kome su tekstovi. Jedna verzija je na engleskom a druga, glavna verzija je na maternjem jeziku benda – švedskom. Upravo ta švedska verzija zvuči intrigantno. Tako "Garroter" i "Continuum", dve sjajne sporije pesme podjednako dobro zvuče i na engleskom i na švedskom. Čak i kada ne razumete jezik, ipak shvatate ono što je izraženo muzikom. Baš kao kada se sluša Ramstein. U slučaju sastava Opeth, jezik samo dodaje na intrigantnosti i misteriji.

Naziv albuma In Cauda Venenum potiče iz latinskog i znači "otrovni rep" ili "otrov u repu", odnosno, u grubljem prevodu – neželjeno iznenađenje na kraju. Åkerfeldt je odabrao ovu frazu jer je oduvek želeo da naslov nekog njegovog albuma bude na latinskom. Metal je u osnovi agresija, sirovost, iskrenost, bunt... sve to može se pronaći na ovom albumu. Ceo album inspirisan je menažerijom svetskih prog elementata iz sedamdesetih godina prošlog veka. Mada sam Åkerfeldt za album kaže da govori o usamljenosti, In Cauda Venenum nije putovanje na koje bi se svako odvažio. Ovaj fascinantna i komplikovan album sa svakim novim preslušavanjem zvuči sve bolje i bolje. Sloboda izražavanja u pesmama prilično godi jer do izražaja dolazi sirovi talenat samog benda.

Album počinje rečima devojčice: Om man slutar tänka, då blir man död, odnosno, if one stops thinking, then one becomes dead (Ako neko prestane da

misli, on postaje mrtav). Između uvodne i završne numere oseća se karakteristični Opeth zvuk, iako je materijal na trenutke eksperimentalan, čak i impulsivan. Iako ih zajednička nit veže, pesme se međusobno dosta razlikuju. Neverovatno je koliko različitih tonova i tekstura je Opeth spakovao u 66 minuta. Uvodna "Garden of Earthly Delights" ispunjena je zlokobnim zvukovima koji direktno sežu ka "Dignity". Mikaelovo pevanje dodaje osećaj očaja i čini pesmu još življom. U "Heart in Hand" koja je bila i prvi singl sa ovog albuma, susrećemo se sa klasičnim Opeth gitarskim rifovima koji su sada osveženi. Zarazna melodija upotpunjena je bubnjevima koji prosto vuku na headbangovanje. Nešto mračnija i teža je "Next of Kin", čiju lepotu dodatno upotpunjuju Mikaelovi prelepi zvuci akustične gitare i vokal. Nežni klavirski akordi odlikuju prijatnu baladu "Lovelorn Crime", koja je samo smiraj pre oluje koju donosi "Charlatan". Ovde je fokus na sintisajzerima dok teži rifovi donose nešto sasvim novo. "Universal Truth" je brza, melodična i emocionalna. Potrebno je usredsrediti se potpuno kako bi se razumela. Mračna džez balada "The Garroter" pravi je primer inovacija koje Opeth voli da praktikuje. Sa pesmom "Continuum" je slična priča kao sa "Universal Truth" – počinje lagano, evoluirala i postaje heavy na progressive način. "All Things Will Pass" zatvara album prateći vibe ostatka materijala, a opet donoseći nešto sveže i svoje.

Mikaelova filozofija da stvara muziku koja se sviđa prvenstveno njemu, a ako se dopadne i fanovima – to je dodatni plus, izgleda da je dobitna kombinacija koja funkcioniše već trinaesti put. Uz esencijalni zvuk po kome je Opeth poznat, In Cauda Venenum zvuči sveže i interesantno. Sa Šveđanima znate na čemu ste: proporcije mogu da variraju ali recept ostaje isti.

Студентски центар Ниш
Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš
Ustanova za standard studenata
Republike Srbije
Aleksandra Medvedeva br. 2
www.scnis.rs, info@scnis.rs
tel/fax 236-686, 226-487, 231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski
restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski
restoran - Velikotrnavska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski
restoran - Gradsko polje bb

House caffe - klub studenata u Velikotr-
navskoj 2 , kod Medicinskog fakulteta

Klub Ekonomskog fakulteta -
Trg Kralja Aleksandra 11

